

ZAKON

O EFIKASNOM KORIŠĆENJU ENERGIJE

I. OSNOVNE ODREDBE

Predmet

Član 1.

Ovim zakonom uređuju se uslovi i način efikasnog korišćenja energije i energenata (u daljem tekstu: energije) u sektoru proizvodnje, prenosa, distribucije i potrošnje energije; politika efikasnog korišćenja energije; sistem energetske menadžmenta; označavanje nivoa energetske efikasnosti proizvoda koji utiču na potrošnju energije; minimalni zahtevi energetske efikasnosti u proizvodnji, prenosu i distribuciji električne i toplotne energije i isporuci prirodnog gasa; finansiranje, podsticajne i druge mere u ovoj oblasti, kao i druga pitanja od značaja za prava i obaveze fizičkih i pravnih lica u vezi sa efikasnim korišćenjem energije.

Ciljevi

Član 2.

Efikasnim korišćenjem energije ostvaruju se sledeći ciljevi:

- 1) povećanje sigurnosti snabdevanja energijom i njeno efikasnije korišćenje;
- 2) povećanje konkurentnosti privrede;
- 3) smanjenje negativnih uticaja energetske sektora na životnu sredinu;
- 4) podsticanje odgovornog ponašanja prema energiji, na osnovu sprovođenja politike efikasnog korišćenja energije i mera energetske efikasnosti u sektorima proizvodnje, prenosa, distribucije i potrošnje energije.

Načela

Član 3.

Osnovna načela na kojima se zasniva efikasno korišćenje energije su:

- 1) *Energetska sigurnost*

Doprinos energetske sigurnosti ostvaruje se smanjenjem potrošnje primarne, odnosno finalne energije primenom mera energetske efikasnosti u sektorima proizvodnje, prenosa, distribucije i potrošnje energije.

- 2) *Konkurentnost proizvoda i usluga*

Povećanje konkurentnosti proizvoda i usluga ostvaruje se kroz smanjenje troškova proizvodnje odnosno pruženih usluga nastalo smanjenjem potrošnje energije po jedinici proizvoda, odnosno usluga sprovođenjem mera energetske efikasnosti. Koncept energetske efikasnosti podrazumeva korišćenje manje energije za istu jedinicu društvenog bruto proizvoda uz održivost kvaliteta proizvoda, uključujući i označavanje energetske efikasnosti proizvoda koji utiču na potrošnju energije.

- 3) *Održivost korišćenja energije*

Održivost korišćenja energije uključuje smanjenje potrošnje energije, bolju primenu raspoloživih tehnologija i zahteva eko-dizajna, veću efikasnost i ekonomičnost u korišćenju energije kao i održivost sa stanovišta uticaja na životnu sredinu, uz primenu načela zaštite životne sredine.

4) *Organizovano upravljanje energijom – upravljanje potrošnjom energije*

Upravljanje potrošnjom energije jeste integrisani pristup čiji je cilj da utiče na smanjenje ukupne potrošnje primarne energije i vrši uticaj na životnu sredinu kroz praćenje potrošnje energije i primenom mera za povećanje energetske efikasnosti.

5) *Ekonomska isplativost mera energetske efikasnosti*

Ekonomska isplativost mera obezbeđuje da ulaganja u mere energetske efikasnosti budu ekonomski opravdana. Ušteđena energija je energija koja ne mora da se proizvede, pri čemu se uzimaju u obzir i pozitivne posledice po životnu sredinu nastale usled smanjenja potrošnje, kao i smanjenje troškova vezanih za obezbeđivanje sigurnosti snabdevanja energijom.

6) *Minimalni zahtevi energetske efikasnosti*

Smanjenje potrošnje energije u sektorima proizvodnje, distribucije, prenosa i potrošnje energije obezbeđuje se ispunjenjem minimalnih zahteva energetske efikasnosti za nova ili rekonstruisana postrojenja za proizvodnju, prenos i distribuciju energije.

Primena

Član 4.

Ovaj zakon primenjuje se na korisnike energije, a naročito:

- 1) privredna društva, sa pretežnom delatnošću u proizvodnom sektoru;
- 2) privredna društva, sa pretežnom delatnošću u sektoru trgovine i usluga;
- 3) javni sektor;
- 4) zgrade;
- 5) domaćinstva;
- 6) prevoz u drumskom i železničkom saobraćaju, kao i prevoz u plovidbi na unutrašnjim vodama;
- 7) ostale korisnike energije, u skladu sa ovim zakonom.

Sektori proizvodnje, prenosa i distribucije energije, obuhvaćeni ovim zakonom, u smislu potrebe efikasnog korišćenja energije, jesu naročito:

- 1) proizvodnja i distribucija toplotne energije;
- 2) proizvodnja, prenos i distribucija električne energije;
- 3) isporuka prirodnog gasa i ostali sektori proizvodnje, prenosa i distribucije energije.

Značenje izraza

Član 5.

Izrazi upotrebljeni u ovom zakonu imaju sledeće značenje:

- 1) *distributivni sistem* jeste sistem kojim se energija distribuira krajnjim kupcima;

2) *distributer energije* jeste pravno lice koje vrši prenošenje energije, radi isporuke krajnjim potrošačima i distributivnim stanicama koje prodaju energiju krajnjim potrošačima;

3) *efikasno korišćenje energije* jeste korišćenje energije za kvalitetno obavljanje odgovarajućih aktivnosti i pružanje usluga na način kojim se postiže minimalna potrošnja energije, u okviru tehničkih mogućnosti savremenih postrojenja, opreme i uređaja;

4) *ESCO (energy service company)* jeste privredno društvo, odnosno drugo pravno lice, odnosno preduzetnik, registrovano za obavljanje energetske usluge (u daljem tekstu: ESCO) koje pružanjem energetske usluge povećavaju energetske efikasnosti objekta, tehnološkog procesa i usluge i koje do izvesnog stepena prihvata finansijski rizik za obavljene energetske usluge, tako što naplatu svojih usluga, potpuno ili delimično, ostvaruje na osnovu postignutih ušteda nastalih na osnovu sprovedenih mera i zadovoljenja ostalih ugovorenih kriterijuma učinka;

5) *eko-dizajn* jeste skup uslova koje mora da ispunjava proizvod koji koristi energiju u pogledu zaštite životne sredine u periodu koji obuhvata proces njegovog nastanka, upotrebe i stavljanja proizvoda van upotrebe;

6) *elaborat o energetske efikasnosti postrojenja* jeste elaborat u kome se na osnovu propisanih metoda dokumentovano izračunava, odnosno procenjuje stepen energetske korisnosti postrojenja;

7) *energetska efikasnost* jeste odnos između ostvarenog rezultata u uslugama, dobrima ili energiji i za to utrošene energije;

8) *energetska usluga* jeste usluga koja obuhvata aktivnosti i radnje koje u normalnim okolnostima dovode do proverljivog i merljivog ili procenjivog povećanja energetske efikasnosti objekata, tehničkih sistema, proizvodnih procesa, privatnih i javnih usluga i/ili uštede primarne energije. Ove usluge se zasnivaju na primeni energetske efikasne tehnologije, odnosno postupaka kojima se postižu uštede energije i drugi prateći pozitivni efekti, a mogu da uključe odgovarajuća rukovanja, održavanja i kontrole neophodne za pružanje usluge. Energetska usluga se pruža na osnovu ugovora, kojim se između ostalog, ugovara ušteda energije;

9) *energetski menadžer* jeste fizičko lice imenovano od strane obveznika sistema energetske menadžmenta da prati i beleži načine korišćenja i količine upotrebljene energije, predlaže i sprovodi mere efikasnog korišćenja energije i obavlja druge poslove utvrđene ovim zakonom;

10) *energetski pregled* jeste sistematska procedura za pribavljanje potrebnih podataka i saznanja o postojećem nivou i načinu proizvodnje, prenosa, distribucije i upotrebe energije objekta, proizvodnog procesa, privatnih i javnih usluga, pomoću kojih se utvrđuju i kvantifikuju mogućnosti za ekonomski isplativo, efikasno korišćenje energije;

11) *energetska revizija* jeste sistematska procedura koja za cilj ima proveru rezultata energetske pregleda i efekata u pogledu unapređenja energetske efikasnosti i sprovođenje drugih analiza i mera u skladu sa ovim zakonom;

12) *energija* jeste električna energija, toplotna energija i energenti koji se nalaze u prodaji: prirodni gas (uključujući i slučaj kada se nalazi u tečnom stanju), tečni naftni gas, ugalj, ulje za loženje i druga goriva za grejanje i hlađenje, sve vrste goriva za pogon prevoznih sredstava (izuzev goriva za pogon u avio-prevozu i prevozu u pomorskoj plovidbi), obnovljivi izvori energije i električna ili toplotna energija dobijena iz frakcija komunalnog otpada;

13) *zastupnik* jeste pravno lice ili preduzetnik registrovan u Republici Srbiji, odnosno fizičko lice sa prebivalištem u Republici Srbiji, koje je proizvođač ovlastio da za njegov račun preduzima radnje iz ovlašćenja, a u vezi sa stavljanjem proizvoda na tržište Republike Srbije;

14) *izveštaj energetskeg menadžera* jeste pisani izveštaj kojim energetski menadžer izveštava o sprovedenim merama i aktivnostima definisanim programom i planom energetske efikasnosti;

15) *izveštaj o energetskom pregledu* jeste pisani izveštaj koji nakon sprovedenog energetskeg pregleda, podnose ovlašćeni energetski savetnici, a koji pored analize energetske efikasnosti postrojenja, odnosno objekta sadrži tehn-ekonomsku analizu mogućnosti povećanja energetskeg stepena korisnosti postrojenja, odnosno mogućnosti poboljšanja energetskeg svojstva objekta, opravdanosti kombinovane proizvodnje električne i toplotne energije, upotrebe obnovljivih izvora energije, toplotnih pumpi, smanjenja emisije CO₂ i drugo;

16) *isporuka na tržištu* jeste svako činjenje dostupnim proizvoda na tržištu Republike Srbije radi distribucije, potrošnje ili upotrebe, sa ili bez naknade;

17) *isporučilac* jeste proizvođač ili njegov zastupnik ili uvoznik koji na tržište Republike Srbije stavlja proizvod u promet ili ga stavlja u upotrebu;

18) *javni sektor* jeste deo nacionalne ekonomije koji obuhvata opšti nivo države, kao i javna preduzeća, u smislu zakona kojim se uređuje budžetski sistem;

19) *klasa energetske efikasnosti* proizvoda jeste klasifikacija proizvoda koji direktno ili indirektno utiču na potrošnju energije tokom njihove upotrebe, označena na takvom proizvodu, u skladu sa zakonom i propisima donetim na osnovu zakona. Direktni uticaj jeste uticaj proizvoda koji koriste energiju za svoj rad, a indirektni uticaj jeste uticaj proizvoda koji ne koriste energiju za svoj rad, ali utiču na potrošnju energije tokom svoje upotrebe;

20) *kombinovana proizvodnja električne i toplotne energije (kogeneracija)* jeste proces istovremene proizvodnje toplotne i električne energije;

21) *kotao* jeste uređaj koji se sastoji od gorionika i tela kotla, u kome se fluid zagreva energijom oslobođenom u procesu sagorevanja;

22) *lista sa podacima* jeste tipska tabela sa informacijama o proizvodu koji utiče na potrošnju energije;

23) *mere za poboljšanje energetske efikasnosti* jesu sve aktivnosti i radnje koje dovode do proverljivog i merljivog ili procenjivog povećanja energetske efikasnosti u sektorima proizvodnje, prenosa, distribucije i potrošnje energije;

24) *mehanizmi energetske efikasnosti* jesu opšti instrumenti koje koristi Vlada, organi državne uprave i drugi državni organi ili druga tela u Republici Srbiji, organi autonomne pokrajine i jedinice lokalne samouprave, kao i druge javne službe radi stvaranja okvira podrške ili podsticaja za učesnike na tržištu da pružaju i nabavljaju energetske usluge i primenjuju mere za poboljšanje energetske efikasnosti;

25) *objekat* jeste građevina spojena sa tlom, koja predstavlja fizičku, funkcionalnu, tehničko - tehnološku celinu sa svim potrebnim instalacijama, postrojenjima i opremom, odnosno same instalacije, postrojenja, oprema i uređaji koji se ugrađuju u objekat ili samostalno izvode (zgrade svih vrsta, energetski objekti, unutrašnja i spoljna mreža i instalacije, objekti komunalne infrastrukture, industrijski, poljoprivredni i drugi privredni objekti, objekti sporta i rekreacije i slično);

26) *ovlašćeni energetska savetnik* jeste fizičko ili pravno lice ovlašćeno za vršenje energetskog pregleda u skladu sa odredbama ovog zakona i propisa donetih na osnovu ovog zakona;

27) *oznaka energetske efikasnosti* jeste oznaka stavljena na proizvod ili uz proizvod koja sadrži informacije o karakteristikama proizvoda koje omogućavaju potrošaču da stekne uvid u potrošnju energije ili potrošnju ostalih bitnih resursa za vreme korišćenja proizvoda, odnosno o klasi njegove energetske efikasnosti i nivou buke koju emituje;

28) *ostali resursi* jesu voda, hemijska sredstva ili druge supstance koje proizvod koji utiče na potrošnju energije koristi prilikom uobičajenog načina rada;

29) *program energetske efikasnosti* jeste planski dokument koji donosi jedinica lokalne samouprave, odnosno drugi obveznik sistema energetskog menadžmenta o planiranom načinu ostvarivanja i veličini planiranog cilja uštede energije, za period od najmanje tri godine;

30) *plan energetske efikasnosti* jeste planski dokument sa merama i aktivnostima kojim obveznici sistema energetskog menadžmenta planiraju da sprovedu program energetske efikasnosti;

31) *poboljšanje energetske efikasnosti* jeste smanjenje potrošnje energije za isti obim i kvalitet obavljenih proizvodnih aktivnosti i pruženih usluga ili povećanje obima i kvaliteta obavljenih proizvodnih aktivnosti i pruženih usluga uz istu potrošnju energije, a koje se ostvaruje primenom mera efikasnog korišćenja energije (tehnoloških promena, ponašanja obveznika sistema energetskog menadžmenta i/ili ekonomskih promena);

32) *proizvod koji utiče na potrošnju energije* jeste proizvod koji koristi energiju ili proizvod čija upotreba ima uticaj na potrošnju energije, a koji se u Republici Srbiji stavlja na tržište i/ili stavlja u upotrebu, uključujući delove namenjene za ugradnju u proizvode koji utiču na potrošnju energije, a koji se za potrebe potrošača stavljaju na tržište i/ili stavlja u upotrebu kao odvojeni delovi, čija se ekološka svojstva mogu nezavisno oceniti;

33) *proizvođač* jeste pravno lice ili preduzetnik koje izrađuje proizvod ili lice koje se predstavlja kao proizvođač stavljanjem na proizvod svog poslovnog imena, imena ili naziva, žiga, neke druge prepoznatljive oznake ili na drugi način;

34) *prodavac* jeste pravno lice ili preduzetnik registrovan u Republici Srbiji, koje potrošačima prodaje, iznajmljuje, izdaje u zakup ili prikazuje proizvode;

35) *rekonstrukcija* jeste izvođenje građevinskih i drugih radova na postojećem objektu kojima se: utiče na stabilnost i sigurnost objekta; menjaju konstruktivni elementi ili tehnološki proces; menja spoljni izgled objekta i povećava broj funkcionalnih jedinica ili na drugi način menja postojeći izgled i funkcija bez promene njegove osnovne namene.

36) *sistem daljinskog grejanja* jeste sistem u okviru kog se u centralizovanom postrojenju obavlja proizvodnja, preko distributivnog sistema distribuira i u više objekata za potrebe grejanja isporučuje toplotna energija u vidu vodene pare, tople ili vrele vode;

37) *sistem daljinskog hlađenja* jeste sistem u okviru kog se u centralizovanom postrojenju obavlja proizvodnja, preko distributivnog sistema distribuira i u više objekata za potrebe hlađenja isporučuje rashlađeni fluid;

38) *sistem energetskog menadžmenta* jeste sistem organizovanog upravljanja energijom koji obuhvata najširi skup regulatornih, organizacionih, podsticajnih, tehničkih i drugih mera i aktivnosti, kao i organizovanog praćenja i

analize proizvodnje, prenosa, distribucije i potrošnje energije, koje u okvirima svojih ovlašćenja, utvrđuju i sprovode organi državne uprave, organi jedinica lokalne samouprave i obveznici sistema energetske menadžmenta;

39) *sistem za klimatizaciju* jeste sistem uređaja i opreme kojim se za neki zatvoreni prostor vrši priprema vazduha u smislu kontrole unete količine svežeg vazduha, regulacije temperature i vlažnosti vazduha u tom prostoru;

40) *stavljanje na tržište* jeste prva isporuka proizvoda na tržište Republike Srbije;

41) *stavljanje u upotrebu* jeste prvo korišćenje nekog proizvoda u Republici Srbiji u skladu sa njegovom namenom;

42) *toplotna pumpa* jeste uređaj ili tehnički sistem koji omogućava da se toplotna energija prenosi u smeru suprotnom od prirodnog toka, tj. sa okolnog vazduha, vode ili zemlje niže temperature na vazduh u objektu ili potrošnu toplu vodu više temperature, za potrebe grejanja ili za industrijske namene. Kod povratnih toplotnih pumpi protok toplote može biti i iz objekta ka okolini;

43) *ugovaranje energetske učinka* jeste aranžman između korisnika i isporučioaca energetske usluga (uobičajeno ESCO) za poboljšanje energetske efikasnosti, gde se troškovi uvođenja tih mera plaćaju prema stepenu poboljšanja energetske efikasnosti koji je ugovorom o energetskim uslugama dogovoren;

44) *ugovor o finansiranju od treće strane* jeste ugovor koji, pored snabdevača energije i korisnika mera za poboljšanje energetske efikasnosti, uključuje i treću stranu, koje obezbeđuje novčana sredstva za sprovođenje mera i obračunava naknadu od korisnika koja odgovara delu energetske ušteda koje su rezultat sprovedenih mera. Treća strana može biti i ESCO;

45) *ušteđena energija* jeste količina energije koja je ostala sačuvana zbog primene jedne ili više mera efikasnog korišćenja energije, a koja se ustanovljava merenjem ili procenom utrošene energije pre i posle primene mera poboljšanja energetske efikasnosti, uz usklađivanje prema spoljašnjim uslovima koji utiču na potrošnju energije;

46) *uvoznik* jeste pravno lice ili preduzetnik registrovan u Republici Srbiji koji stavlja na tržište proizvod iz drugih zemalja;

47) *finansijski instrumenti za uštedu energije* jesu svi finansijski instrumenti kao što su fondovi, subvencije, smanjenje poreza, zajmovi, finansiranje od treće strane, ugovaranje energetske učinka, garancije ugovorenih energetske ušteda, energetsko podugovaranje i drugi srodni ugovori koji su pravnim ili fizičkim licima dostupni na tržištu, s ciljem da delimično ili potpuno pokriju početne troškove projekta kojim se uvode mere poboljšanja energetske efikasnosti.

II. POLITIKA EFIKASNOG KORIŠĆENJA ENERGIJE

Osnovni akti

Član 6.

Osnovni akti kojima se utvrđuje politika efikasnog korišćenja energije su:

1) Strategija razvoja energetike Republike Srbije koja se priprema i donosi na način uređen zakonom kojim se uređuje oblast energetike (u daljem tekstu: Strategija);

2) Program ostvarivanja Strategije razvoja energetike Republike Srbije (u daljem tekstu: Program ostvarivanja Strategije), koji se priprema i donosi na način uređen zakonom kojim se uređuje oblast energetike;

3) Akcioni plan za energetske efikasnost u Republici Srbiji;

4) Program i plan energetske efikasnosti, koje donosi jedinica lokalne samouprave;

5) Program i plan energetske efikasnosti, koje donose drugi obveznici sistema energetskog menadžmenta.

Akcioni plan za energetske efikasnost u Republici Srbiji

Član 7.

Akcionim planom za energetske efikasnost u Republici Srbiji (u daljem tekstu: Akcioni plan), koji se donosi u skladu sa Strategijom, na period od tri godine, bliže se utvrđuje sprovođenje Strategije i mere efikasnog korišćenja energije.

Sadržina Akcionog plana

Član 8.

Akcioni plan naročito sadrži:

1) planirane nacionalne ciljeve uštede energije Republike Srbije za period od tri godine, u skladu sa dugoročnim ciljem efikasnog korišćenja energije utvrđenog Strategijom;

2) mere za efikasno korišćenje energije, aktivnosti, nosioce aktivnosti, rokove i procenu očekivanih rezultata svake od mera kojima se predviđa ostvarivanje planiranog cilja;

3) finansijske, pravne i druge instrumente predviđene za sprovođenje planiranih mera i aktivnosti efikasnog korišćenja energije;

4) ocenu stepena ostvarenja planiranog cilja uštede energije iz prethodnog Akcionog plana.

Akcioni plan po potrebi može detaljnije pokrivati pojedine sektore proizvodnje, distribucije i prenosa energije, kao i sektore potrošnje energije (poput zgradarstva, javnih i komercijalnih usluga, transporta, industrije i drugo), koje svojom specifičnošću značajno utiču na potrošnju energije, a čijim bi se unapređenjem bitno uticalo na ostvarivanje postavljenih ciljeva ušteda energije.

Akcioni plan donosi Vlada, na predlog ministarstva nadležnog za poslove energetike (u daljem tekstu: Ministarstvo).

Sprovođenje Akcionog plana

Član 9.

Ministarstvo je odgovorno za sprovođenje i kontrolu sprovođenja Akcionog plana u celini, prati, vrši proveru i ocenu ušteda energije ostvarenih realizacijom Akcionog plana.

Izveštaj o sprovođenju Akcionog plana Ministarstvo podnosi Vladi svake godine.

Izveštaj iz stava 2. ovog člana obavezno sadrži ocenu efekata realizacije mera sadržanih u Akcionom planu, stepen realizacije postavljenih ciljeva, uključujući mere za prevazilaženje uočenih problema i teškoća.

Organi državne uprave, nadležni organi autonomne pokrajine i jedinice lokalne samouprave, u okviru svojih nadležnosti, odgovorni su za sprovođenje Akcionog plana i dostavljaju Ministarstvu podatke neophodne za praćenje sprovođenja Akcionog plana.

Ministar nadležan za poslove energetike (u daljem tekstu: Ministar) propisuje način i rokove dostavljanja podataka neophodnih za praćenje sprovođenja Akcionog plana.

Ministar propisuje metodologiju za praćenje, proveru i ocenu efekata sprovođenja Akcionog plana.

Program energetske efikasnosti koji donosi jedinica lokalne samouprave

Član 10.

Jedinica lokalne samouprave, kao obveznik sistema energetskog menadžmenta, donosi program energetske efikasnosti, u skladu sa Strategijom i Akcionim planom.

Program energetske efikasnosti sadrži naročito:

1) planirani cilj ušteda energije, koji je u skladu sa planiranim ciljevima Strategije, Programa ostvarivanja Strategije i Akcionog plana;

2) pregled i procenu godišnjih energetskih potreba, uključujući procenu energetskih svojstava objekata;

3) predlog mera i aktivnosti koje će obezbediti efikasno korišćenje energije, i to:

(1) plan energetske sanacije i održavanja javnih objekata koje koriste organi jedinice lokalne samouprave, javne službe i javna preduzeća čiji je osnivač jedinica lokalne samouprave,

(2) planove unapređenja sistema komunalnih usluga (sistem daljinskog grejanja, sistem daljinskog hlađenja, vodovod, javna rasveta, upravljanje otpadom, javni transport i drugo),

(3) druge mere koje se planiraju u smislu efikasnog korišćenja energije;

4) nosioce, rokove i procenu očekivanih rezultata svake od mera kojima se predviđa ostvarivanje planiranog cilja;

5) sredstva potrebna za sprovođenje programa, izvore i način njihovog obezbeđivanja.

Program iz stava 1. ovog člana donosi se na period od tri godine.

Program energetske efikasnosti koji donose drugi obveznici sistema energetskog menadžmenta

Član 11.

Program energetske efikasnosti koji donose drugi obveznici sistema energetskog menadžmenta, sadrži naročito:

- 1) planirani cilj ušteda energije, koji je u skladu sa planiranim ciljevima Strategije, Programa ostvarivanja Strategije i Akcionog plana;
- 2) pregled i procenu godišnjih energetske potreba, uključujući procenu energetske svojstva objekata;
- 3) predlog mera i aktivnosti koje će obezbediti efikasno korišćenje energije;
- 4) nosioce i rokove realizacije predloženih mera;
- 5) rokove i procenu očekivanih rezultata svake od mera kojima se predviđa ostvarivanje planiranog cilja;
- 6) finansijske instrumente (izvore i način obezbeđivanja sredstava) predviđene za sprovođenje planiranih mera i aktivnosti.

Program iz stava 1. ovog člana donosi se na period od tri godine.

Plan energetske efikasnosti obveznika sistema energetskeg menadžmenta

Član 12.

Plan energetske efikasnosti koji donosi jedinica lokalne samouprave, odnosno drugi obveznik sistema energetskeg menadžmenta detaljnije razrađuje mere i aktivnosti iz programa iz čl. 10. i 11. ovog zakona, a sadrži naročito: mere i aktivnosti kojima se predviđa efikasno korišćenje energije, nosioce i rokove za sprovođenje planiranih aktivnosti, očekivane rezultate za svaku od mera, odnosno aktivnosti, finansijske instrumente (izvore i način obezbeđivanja) predviđene za sprovođenje planiranih mera.

Plan iz stava 1. ovog člana donosi se na period od jedne godine.

III. SISTEM ENERGETSKOG MENADŽMENTA

Subjekti sistema energetskeg menadžmenta

Član 13.

Subjekti sistema energetskeg menadžmenta jesu: Vlada, Ministarstvo, obveznici sistema energetskeg menadžmenta, energetske menadžeri i ovlašćeni energetske savetnici.

Ovlašćenja Vlade

Član 14.

Vlada kao subjekat sistema energetskeg menadžmenta donosi propise u oblasti efikasne korišćenja energije, na predlog Ministarstva, u skladu sa odredbama ovog zakona.

Ovlašćenja Ministarstva

Član 15.

Ministarstvo organizuje, sprovodi i prati funkcionisanje sistema i realizaciju ciljeva sistema energetskeg menadžmenta, i to:

- 1) prikuplja godišnje izveštaje obveznika sistema energetskeg menadžmenta;

2) vodi bazu podataka od značaja za praćenje sprovođenja sistema energetskeg menadžmenta;

3) planira i utvrđuje dinamiku održavanja teorijskih i praktičnih obuka fizičkih lica za energetske menadžere i energetske savetnike, kao i način prijavljivanja zainteresovanih za pohađanje obuke;

4) organizuje obuku za energetske menadžere i energetske savetnike;

5) organizuje polaganje ispita za energetske menadžere i energetske savetnike i izdaje uverenja o položenom ispitu;

6) izdaje licence energetskeg menadžerima i energetskeg savetnicima;

7) vodi registre licenciranih energetskeg menadžera i ovlašćenih energetskeg savetnika;

8) objavljuje na internet stranici Ministarstva registar sa podacima o ovlašćenim energetskeg savetnicima iz tačke 7) ovog člana;

9) vodi objedinjene statističke podatke o energiji isporučenoj kupcima energije;

10) vrši poslove u oblasti finansiranja efikasnog korišćenja energije i upravlja Budžetskim fondom za unapređenje energetske efikasnosti;

11) sprovodi javne kampanje i druge edukativne aktivnosti u funkciji jačanja svesti u odnosu na efikasno korišćenje energije i podržava druge izvođače takvih kampanja i aktivnosti;

12) obavlja i druge poslove propisane ovim zakonom.

Obveznici sistema energetskeg menadžmenta

Član 16.

Obveznici sistema energetskeg menadžmenta (u daljem tekstu: obveznici sistema) su:

1) privredna društva čija je pretežna delatnost u proizvodnom sektoru, ako koriste više energije od količine koju propiše Vlada;

2) privredna društva čija je pretežna delatnost u sektoru trgovine i usluga, ako koriste više energije od količine koju propiše Vlada;

3) privredna društva čija je pretežna delatnost u proizvodnom sektoru, koja ne spadaju u obveznike sistema iz tačke 1) ovog člana, a poseduju objekte koji u zbiru koriste više energije od količine propisane u tački 2) ovog člana;

4) organi državne uprave i drugi organi Republike Srbije, organi autonomne pokrajine, organi jedinica lokalne samouprave sa više od 20000 stanovnika, kao i druge javne službe koje koriste objekte u javnoj svojini.

Ciljevi uštede energije i granična vrednost potrošnje

Član 17.

Vlada, na predlog Ministarstva, utvrđuje godišnje planirane ciljeve ušteda energije za obveznike sistema, u skladu sa Akcionim planom, graničnu vrednost potrošnje energije kojom se određuje koja privredna društva su obveznici sistema, kao i obrazac prijave o ostvarenoj potrošnji energije.

Obveznici sistema iz člana 16. stav 1. tač. 1) - 3) ovog zakona dužni su da podnesu Ministarstvu prijavu o ostvarenoj potrošnji energije, na propisanom obrascu, u roku od 60 dana od donošenja akta Vlade iz stava 1. ovog člana.

Obaveze obveznika sistema

Član 18.

Obveznik sistema dužan je naročito da:

- 1) realizuje planirani cilj uštede energije koji propisuje Vlada;
- 2) imenuje potreban broj energetskih menadžera;
- 3) donosi program i plan energetske efikasnosti i dostavlja ga Ministarstvu, na njegov zahtev;
- 4) sprovodi mere za efikasno korišćenje energije navedene u programu, odnosno planu iz tačke 3) ovog stava;
- 5) obaveštava Ministarstvo o licu koje je imenovano za energetskog menadžera i o licu koje je ovlašćeno da u ime obveznika, pored energetskog menadžera, potpisuje godišnje izveštaje iz člana 15. tačka 1) ovog zakona;
- 6) dostavlja Ministarstvu godišnje izveštaje o ostvarivanju ciljeva sadržanih u programu i planu iz tačke 3) ovog stava;
- 7) obezbeđuje sprovođenje energetskih pregleda najmanje jednom u pet godina, osim ako ovim zakonom nije drugačije propisano;
- 8) preduzima i druge aktivnosti i mere u skladu sa zakonom.

Obveznik sistema iz člana 16. tač. 1) - 3) ovog zakona imenuje energetskog menadžera iz reda stalno zaposlenih lica kod obveznika sistema.

Obveznik sistema iz člana 16. tačka 4) ovog zakona mogu da imenuju energetskog menadžera iz reda stalno zaposlenih lica kod obveznika sistema ili po osnovu ugovora.

Obveznik sistema donosi program energetske efikasnosti iz stava 1. tačka 3) ovog člana. u roku od 60 dana od dana donošenja Akcionog plana.

Obveznik sistema dostavlja godišnji izveštaj iz stava 1. tačka 6) ovog člana na propisanom obrascu, najkasnije do 31. marta tekuće godine za prethodnu godinu.

Ministar propisuje bliže uslove za imenovanje energetskih menadžera prema vrsti obveznika sistema.

Ministar propisuje obrazac godišnjeg izveštaja o ostvarivanju ciljeva uštede energije.

Energetski menadžer

Član 19.

Energetski menadžer je fizičko lice imenovano od strane obveznika sistema, koje ima obavezu naročito da:

- 1) prikuplja i analizira podatke o načinu korišćenja energije obveznika sistema;
- 2) priprema programe i planove iz člana 6. stav 1. tač. 4) i 5) ovog zakona;
- 3) predlaže mere koje doprinose efikasnom korišćenju energije i učestvuje u njihovoj realizaciji;

4) stara se o pripremi godišnjeg izveštaja iz člana 18. stav 1. tačka 6) ovog zakona;

5) preduzima i druge aktivnosti i mere propisane zakonom.

Poslove energetskog menadžera može da obavlja lice koje ima licencu za obavljanje poslova energetskog menadžera.

Ovlašćeni energetski savetnik

Član 20.

Ovlašćeni energetski savetnik vrši energetski pregled i energetsku reviziju.

Ovlašćeni energetski savetnik je fizičko ili pravno lice, upisano u registar ovlašćenih energetskih savetnika koji vodi Ministarstvo.

Ovlašćeni energetski savetnik dužan je da po izvršenom energetskom pregledu, odnosno reviziji dostavi Ministarstvu podatke o izvršenom pregledu, odnosno energetskoj reviziji u roku, na način i obrascu koji utvrdi Ministarstvo.

Ministarstvo vodi bazu podataka o izvršenim energetskim pregledima, odnosno energetskoj reviziji.

Ministar propisuje vrstu podataka, rok, način i obrazac na kojem se dostavljaju podaci o izvršenom energetskom pregledu, odnosno energetskoj reviziji.

Fizičko lice kao ovlašćeni energetski savetnik

Član 21.

Fizičko lice može da obavlja poslove ovlašćenog energetskog savetnika ako ima licencu za obavljanje poslova ovlašćenog energetskog savetnika.

Pravno lice kao ovlašćeni energetski savetnik

Član 22.

Energetski pregled za obveznike sistema iz člana 16. ovog zakona obavlja pravno lice:

1) koje obavlja jednu od sledećih delatnosti kao pretežnu delatnost: projektovanje, stručni nadzor građenja, tehničko savetovanje, naučno-istraživačku oblast, istraživanje i razvoj u tehničkim naukama, naučne i stručne poslove iz oblasti energetike;

2) koje zapošljava najmanje dva lica odgovarajuće struke sa licencom ovlašćenog energetskog savetnika;

3) koje nije pravosnažno osuđivano za privredni prestup;

4) koje je upisano u registar ovlašćenih energetskih savetnika.

Obaveze ovlašćenog energetskog savetnika

Član 23.

Ovlašćeni energetski savetnik izrađuje i potpisuje izveštaj o sprovedenom energetskom pregledu, sa predlogom mera za efikasno korišćenje energije, odnosno izveštaj o energetskoj reviziji.

Ovlašćenog energetskog savetnika, u smislu stava 1. ovog člana, mogu da angažuju obveznici sistema i druga fizička ili pravna lica.

Izveštaj o sprovedenom energetsom pregledu

Član 24.

Izveštaj o sprovedenom energetsom pregledu sadrži naročito:

- 1) energetske bilans objekta, proizvodnih procesa i usluga koje su predmet pregleda;
- 2) procenu postojećeg nivoa energetske efikasnosti objekta, proizvodnih procesa i usluga koje su predmet pregleda;
- 3) predlog mera za povećanje energetske efikasnosti objekta, proizvodnih procesa i usluga koje su predmet pregleda;
- 4) procenu ostvarivih ušteda energije i smanjenja emisije CO₂ za svaku predloženu meru, kao i procenu ukupnih ostvarivih ušteda energije i ukupnog smanjenja emisije CO₂ u slučaju istovremene primene više mera efikasnog korišćenja energije, uključujući i ekonomsko-finansijsku analizu tih mera;
- 5) završno stručno mišljenje koje uključuje predlog mera za efikasno korišćenje energije koje treba sprovesti;
- 6) druge podatke od značaja za procenu energetske efikasnosti i predlaganje mera za efikasno korišćenje energije.

Ministar bliže propisuje sadržinu izveštaja o sprovedenom energetsom pregledu, odnosno energetske reviziji.

Metodologija za sprovođenje eneretskog pregleda

Član 25.

Rezultati eneretskog pregleda smatraju se valjanim, ako je pregled sproveden po propisanoj metodologiji od strane ovlašćenog eneretskog savetnika i prikazan prema propisanoj sadržini izveštaja o sprovedenom energetsom pregledu.

Ministar bliže propisuje metodologiju za sprovođenje eneretskog pregleda, uslove i način vršenja energetske revizije.

Metodologija iz stava 2. ovog člana se objavljuje u „Službenom glasniku Republike Srbije” i na internet prezentaciji Ministarstva.

Sukob interesa ovlašćenog eneretskog savetnika

Član 26.

Energetski savetnik ne može da obavlja energetski pregled, ako postoji sukob interesa između tog eneretskog savetnika i subjekta u kojem se vrši energetski pregled .

Sukob interesa ovlašćenog eneretskog savetnika postoji ako je savetnik, savetnikov supružnik ili neko od rodbine savetnika iz prvog ili drugog stepena srodstva (roditelji, deca, usvojnici i usvojenici, braća ili sestre):

- 1) zaposlen u privrednom društvu koje je predmet eneretskog pregleda ili je član upravnog ili nadzornog odbora tog privrednog društva;
- 2) akcionar ili vlasnik udela u privrednom društvu koje je naručilo dati pregled ili vlasnik objekta za koji se vrši energetski pregled;

3) zaposlen u privrednom društvu koje je uradilo tehničku dokumentaciju, ili izvršilo tehničku kontrolu tehničke dokumentacije, ili je bilo izvođač radova na objektu ili u pravnom licu u kome se pregled vrši.

Uz izveštaj o energetsom pregledu, savetnik obavezno prilaže i potpisanu izjavu da se ne nalazi u bilo kojoj od situacija koja je ovim zakonom definisana kao sukob interesa.

Arhiviranje i čuvanje izveštaja

Član 27.

Obveznik sistema i ovlašćeni energetski savetnik dužni su da izveštaje o sprovedenom energetsom pregledu, odnosno energetske reviziji arhiviraju i čuvaju najmanje 10 godina i na zahtev dostavljaju na uvid Ministarstvu.

Poverljivost podatka

Član 28.

Ovlašćeni energetski savetnik je dužan da se pridržava pravila o poverljivosti svih podataka do kojih dođe u obavljanju energetske revizije objekta, proizvodnih procesa i usluga fizičkih ili pravnih lica, a koji se odnose na ta lica.

Obaveza iz stava 1. ovog člana može se ukinuti samo od strane fizičkog ili pravnog lica čiji je objekat ili postrojenje predmet energetske revizije ili u slučajevima kada je to propisano zakonom.

Ovlašćeni energetski savetnik poverljive podatke ne može koristiti za potrebe ili na štetu trećih lica, niti sticati korist od njihove upotrebe.

1. Uverenja i licence

Uverenje o položenom ispitu za energetske menadžere

Član 29.

Uverenje o položenom ispitu za obavljanje poslova energetske revizije izdaje se licu koje je položilo ispit za energetske revizije.

Ispit za obavljanje poslova energetske revizije može polagati lice koje:

1) ima najmanje stečeno visoko obrazovanje prvog stepena akademskih studija u oblasti tehničko-tehnoloških nauka u obimu od 180 ESPB (evropski sistem prenosa bodova) i ima potvrdu o završenoj obuci za polaganje ispita za energetske revizije; ili

2) ima stečeno visoko obrazovanje drugog stepena akademskih studija na master akademskim studijama u obrazovno-naučnim oblastima mašinstva, elektrotehnike ili tehnologije.

Uverenje o položenom ispitu za obavljanje poslova ovlašćenog energetske revizije savetnika

Član 30.

Uverenje o položenom ispitu za obavljanje poslova ovlašćenog energetske revizije savetnika izdaje se licu koje je položilo stručni ispit za energetske revizije savetnika.

Ispit za obavljanje poslova ovlašćenog energetskog savetnika može polagati lice koje:

- 1) ima uverenje o položenom ispitu za obavljanje poslova energetskog menadžera;
- 2) ima najmanje trogodišnje iskustvo u obavljanju poslova energetskih pregleda ili takvo iskustvo u ispitivanju energetskih ili procesnih instalacija ili iskustvo na poslovima projektovanja ili stručnog nadzora građenja;
- 3) ima potvrdu o završenom teoretskom i praktičnom delu obuke za ovlašćenog energetskog savetnika.

Obuka

Član 31.

Obuku za polaganje ispita za energetskog menadžera i ovlašćenog energetskog savetnika sprovodi organizacija koja ispunjava uslove propisane u skladu sa ovim zakonom.

Za obavljanje poslova iz stava 1. ovog člana Ministar ovlašćuje organizaciju koja ispunjava uslove u pogledu kadrova, opreme i prostora.

Ovlašćenje iz stava 2. ovog člana izdaje se rešenjem Ministra na period od četiri godine i može se obnoviti.

Rešenje iz stava 3. ovog člana objavljuje se u „Službenom glasniku Republike Srbije”.

Potvrdu o završenoj obuci izdaje organizacija iz stava 2. ovog člana.

Za pohađanje obuke plaćaju se troškovi.

Ministar propisuje uslove u pogledu kadrova, opreme i prostora, način sprovođenja obuke i sadržinu programa za teoretsku i praktičnu obuku za energetske menadžere i ovlašćene energetske savetnike, visinu i način plaćanja troškova za pohađanje obuke.

Polaganje ispita

Član 32.

Ispit iz čl. 29. i 30. ovog zakona polaže se pred komisijom koju obrazuje Ministar.

Ministarstvo izdaje uverenje o položenom ispitu iz stava 1. ovog člana.

Za polaganje ispita i izdavanje uverenja iz stava 2. ovog člana plaća se republička administrativna taksa.

Ministar propisuje bliže uslove, program i način polaganja ispita.

Licenca za obavljanje poslova energetskog menadžera

Član 33.

Licencu za obavljanje poslova energetskog menadžera prema vrsti obveznika sistema izdaje Ministar.

Licenca se izdaje rešenjem, u roku od 30 dana od dana podnošenja zahteva, ako su ispunjeni uslovi propisani zakonom i propisima donetim na osnovu njega.

Licenca za obavljanje poslova energetskog menadžera može se izdati licu koje:

- 1) ima uverenje o položenom ispitu za obavljanje poslova energetskog menadžera;
- 2) tri godine radnog iskustva u struci;
- 3) podnese zahtev za izdavanje licence energetskog menadžera Ministarstvu i uplati taksu propisanu tarifom republičkih administrativnih taksi, koja je sastavni deo zakona kojim se uređuju republičke administrativne takse.

Troškove izdavanja snosi podnosilac zahteva za izdavanje licence.

Rešenje Ministra kojim se odbija zahtev za izdavanje licence je konačno.

Ministarstvo vodi registar licenciranih energetskih menadžera.

Oduzimanje licence

Član 34.

Izdatu licencu iz člana 33. ovog zakona može rešenjem oduzeti Ministar po sopstvenoj inicijativi, ako se naknadno utvrdi da je licenca izdata na osnovu netačnih i neistinitih podataka i ako energetski menadžer nesavesno i nestručno obavlja poslove za koje mu je licenca izdata.

Rešenje iz stava 1. ovog člana je konačno.

Na osnovu pravosnažnog rešenja iz stava 1. ovog člana, kojim je oduzeta licenca, ovlašćeni energetski menadžer se briše iz registra energetskih menadžera.

Licenca za obavljanje poslova ovlašćenog energetskog savetnika

Član 35.

Licencu za obavljanje poslova ovlašćenog energetskog savetnika izdaje Ministar.

Licenca se izdaje rešenjem, u roku od 30 dana od dana podnošenja zahteva, ako su ispunjeni uslovi propisani zakonom i propisima donetim na osnovu njega.

Licenca za obavljanje poslova ovlašćenog energetskog savetnika izdaje se licu koje:

- 1) ima uverenje o položenom ispitu za obavljanje poslova ovlašćenog energetskog savetnika;
- 2) ima stečeno visoko obrazovanje drugog stepena akademskih studija na master akademskim studijama u jednoj od naučnih oblasti tehničko-tehnoloških nauka i ima najmanje tri godine radnog iskustva u struci;
- 3) nije pravosnažno osuđivano za bilo koje krivično delo protiv imovine ili protiv privrede;
- 4) podnese zahtev za izdavanje licence za energetskog savetnika Ministarstvu i uplati taksu propisanu tarifom republičkih administrativnih taksi, koja je sastavni deo zakona kojim se uređuju republičke administrativne takse.

Licenca iz stava 1. ovog člana izdaje se na period od tri godine.

Izdata licenca iz stava 1. ovog člana, na zahtev imaoca može se produžiti, ako su u vreme podnošenja zahteva ispunjeni uslovi utvrđeni ovim zakonom za izdavanje licence.

Troškove izdavanja i produžavanja važnosti licence iz stava 1. ovog člana snosi podnosilac zahteva za izdavanje licence.

Rešenja kojim se odbija zahtev za izdavanje licence iz stava 1. ovog člana konačno je.

Ministarstvo vodi registar licenciranih energetske savetnika.

Oduzimanje licence

Član 36.

Izdatu licencu iz člana 35. ovog zakona može rešenjem oduzeti Ministar, po sopstvenoj inicijativi, zbog nesavesnog i nestručnog obavljanja poslova za koje je izdata licenca, i to:

1) ako se utvrdi da je licenca izdata na osnovu netačnih i neistinitih podataka;

2) ako lice, kome je izdata licenca, bude osuđeno na безусловnu kaznu zatvora u trajanju od najmanje šest meseci za krivično delo protiv službene tajne ili iz koristoljublja, ili za delo učinjeno pri obavljanju poslova za koje mu je izdata licenca;

3) ako je licu kome je izdata licenca, izrečena mera bezbednosti zabrane vršenja određenih poslova za koje mu je izdata licenca;

4) ako se utvrdi da lice, u vršenju poslova za koje mu je izdata licenca, postupa na protivpravan, nemoralan i nedostojan način (primanje mita, davanje mita, primenje i davanje provizije, korupcija, falsifikat i slično).

Rešenje iz stava 1. ovog člana je konačno.

Na osnovu pravosnažnog rešenja iz stava 1. ovog člana, kojim je oduzeta licenca, ovlašćeni energetski savetnik se briše iz registra energetske savetnika.

IV. OZNAČAVANJE NIVOVA ENERGETSKE EFIKASNOSTI

1. Energetska efikasnost proizvoda koji utiču na potrošnju energije

Vrste proizvoda i označavanje

Član 37.

Vlada, na predlog Ministarstva, propisuje:

1) vrste proizvoda koji utiču na potrošnju energije (u daljem tekstu: proizvod) za koje je neophodno označavanje potrošnje energije i drugih resursa tokom njihove upotrebe, odnosno označavanje energetske efikasnosti;

2) dinamiku obaveznog uvođenja oznaka energetske efikasnosti za različite vrste proizvoda.

Ovaj zakon se ne primenjuje na oznake koje su postavljene na proizvod u skladu sa drugim tehničkim propisima koji se odnose na bezbednost.

Sadržina i izgled oznake energetske efikasnosti

Član 38.

Oznaka energetske efikasnosti mora da:

1) sadrži podatke o količini energije koju proizvodi koriste pri propisanim uslovima rada;

2) vizuelno ukazuje na klasu njihove energetske efikasnosti i to od najnižih do najviših vrednosti energetske efikasnosti za dati tip proizvoda;

3) sadrži i ostale podatke koji potrošaču prikazuju bitna svojstva proizvoda, kao i potrošnju resursa neophodnih za rad proizvoda.

Oznaka energetske efikasnosti mora imati propisan izgled i biti postavljena na propisan način, u skladu sa ovim zakonom.

Obaveze proizvođača i isporučioaca

Član 39.

Proizvođač je dužan da, pre stavljanja na tržište proizvoda iz člana 37. stav 1. ovog zakona, o svom trošku, izradi listu sa podacima, oznaku energetske efikasnosti i tehničku dokumentaciju, koja je dovoljna da se omogući uvid u tačnost informacija sadržanih u listi sa podacima i oznaci energetske efikasnosti.

Proizvođač iz stava 1. ovog člana odgovoran je za tačnost oznake energetske efikasnosti i liste sa podacima koje isporučuje.

Isporučilac proizvoda iz člana 37. stav 1. ovog zakona dužan je da:

1) obezbedi listu sa podacima i oznaku energetske efikasnosti, u skladu sa ovim zakonom;

2) dostavi listu sa podacima i oznaku energetske efikasnosti uz proizvod ili na zahtev prodavca, odmah i besplatno;

3) obezbedi tehničku dokumentaciju iz stava 1. ovog člana;

4) listu sa podacima o proizvodu učini dostupnom u brošuri ili drugom štampanom materijalu koji prati proizvod;

5) obezbedi da tehnički priručnici proizvođača i promotivni materijali o proizvodima iz člana 37. stav 1. ovog zakona u kojima se opisuju specifični tehnički parametri proizvoda, bilo da su u štampanom obliku ili prikazani u vizuelnim medijima, kupcima pruže potrebne informacije o potrošnji energije i klasi energetske efikasnosti proizvoda, na srpskom jeziku.

Isporučilac iz stava 3. ovog člana ne može osporavati objavljivanje informacija koje daje u oznakama energetske efikasnosti i listama sa podacima.

Obaveze prodavca

Član 40.

Prodavac je dužan da:

1) kada izlaže proizvod iz člana 37. stav 1. ovog zakona postavi oznaku energetske efikasnosti na način i mesto, propisano u skladu sa ovim zakonom, bez korišćenja drugih oznaka, simbola i opisa koji mogu da izazovu zablude kod potrošača;

2) potrošačima stavi na raspolaganje listu sa podacima uz uputstvo ili drugu literaturu koja prati proizvod.

U slučaju prodaje ili iznajmljivanja proizvoda iz člana 37. stav 1. ovog zakona preko interneta, kataloga, telemarketinga ili na drugi sličan način prodaje na daljinu,

prodavac je dužan da kupcu, pre kupovine proizvoda, pruži informacije navedene u oznaci energetske efikasnosti i listi sa podacima o proizvodu.

Pri oglašavanju određenog modela proizvoda iz člana 37. stav 1. ovog zakona prodavac, odnosno isporučilac je dužan da pri navođenju informacija o potrošnji energije ili cene navede i klasu energetske efikasnosti.

Svi tehnički promotivni materijali o proizvodima iz člana 37. stav 1. ovog zakona u kojima se opisuju specifični tehnički parametri proizvoda, kao što su tehnički priručnici i brošure proizvođača bilo da su u štampanom ili elektronskom obliku treba da sadrže informacije o potrošnji energije i/ili klasi energetske efikasnosti.

Ovlašćenja ministra

Član 41.

Ministar, za proizvode iz člana 37. stav 1. ovog zakona, propisuje:

- 1) definiciju tipa proizvoda;
- 2) način označavanja, oblik, izgled i sadržinu oznake energetske efikasnosti;
- 3) oblik i sadržaj liste sa podacima o proizvodu, za svaki tip proizvoda;
- 4) podatke koje mora obavezno da sadrži tehnička dokumentacija, da bi se omogućila ocena tačnosti informacija sadržanih na oznaci i listi sa podacima o proizvodu;
- 5) metodologiju određivanja klase njihove energetske efikasnosti;
- 6) standarde i metode merenja koji se primenjuju za dobijanje informacija sadržanih na oznaci i u listi sa podacima;
- 7) mesto na koje se oznaka postavlja na izloženi proizvod i način na koji se oznake i/ili informacije pružaju potrošačima kada proizvode kupuju ili iznajmljuju preko interneta, kataloga, telemarketinga ili na drugi sličan način prodaje na daljinu;
- 8) specifičan sadržaj oznake kod reklamiranja, ako je to predviđeno;
- 9) period trajanja klasifikacije oznake;
- 10) nivo tačnosti za navode na oznaci i u listama sa podacima.

Eko-dizajn

Član 42.

Proizvodi se mogu staviti na tržište i upotrebu samo ako ispunjavaju zahteve eko-dizajna utvrđene tehničkim propisom, ako je njihova usklađenost utvrđena u propisanom postupku i ako su označeni u skladu sa propisom koji se odnosi na tu grupu proizvoda.

Pre stavljanja proizvoda na tržište i upotrebu oznaka usaglašenosti stavlja se na proizvod kada je proizvođač ili njegov zastupnik obezbedio i dao deklaraciju o usaglašenosti proizvoda.

Deklaracija o usaglašenosti može da se odnosi na jedan ili više proizvoda.

Proizvođač je dužan da sačini tehničku dokumentaciju na osnovu koje se može utvrditi usaglašenost proizvoda sa zahtevima eko-dizajna, pri čemu može izabrati jedan od propisanih postupaka za utvrđivanje usaglašenosti.

Proizvođač je dužan da, posle stavljanja na tržište i upotrebu proizvoda čuva relevantnu dokumentaciju o sprovedenom postupku utvrđivanja usaglašenosti proizvoda i izdatim deklaracijama o usaglašenosti i čini dostupnom inspekcijskoj kontroli za period od 10 godina od kada je proizvod poslednji put proizveden.

U odsustvu proizvođača ili njegovog zastupnika uvoznik iz stava 1. ovog člana čini dostupnom i čuva deklaraciju o usaglašenosti proizvoda i tehničku dokumentaciju.

Relevantni dokumenti iz st. 3. i 4. ovog člana dostavljaju se na zahtev inspekcije u roku od 10 dana od prijema zahteva.

Proizvodi koji imaju eko-oznaku, u skladu sa propisom kojim je uređeno eko-označavanje, smatraju se proizvodima koji su usaglašeni sa zahtevima eko-dizajna.

Ministar propisuje zahteve eko-dizajna iz stava 1. ovog člana, postupak utvrđivanja usklađenosti proizvoda sa zahtevima eko-dizajna, način označavanja proizvoda, sadržinu deklaracije o usaglašenosti i druge uslove kojima se obezbeđuje primena zahteva eko-dizajna proizvoda.

Ministar donosi tehničke propise kojima se propisuju tehnički zahtevi za pojedine vrste ili grupe proizvoda.

2. Energetska efikasnost objekata, odnosno delova objekata

Obaveza sprovođenja energetskeg pregleda

Član 43.

Obavezi sprovođenja energetskeg pregleda podležu:

- 1) objekti koje koriste obveznici sistema iz člana 16. tačka 4) ovog zakona, sa korisnom površinom većom od 500 m²;
- 2) objekti, odnosno delovi objekta koji su svrstani u jedan od energetskeg razreda;
- 3) objekti i delovi objekta u slučaju promene namene, promene vlasnika ili ako su namenjene za izdavanje.

Vlasnici objekata, odnosno delova objekata iz stava 1. tač. 1) i 2) ovog člana dužni su da izvrše energetskeg pregled najmanje jednom u 10 godina.

Investitor, prodavac ili zakupodavac izgrađenog objekta ili dela objekta koja ima izveštaj o sprovedenom energetskeg pregledu objekta, dužan je:

- 1) da pre kupoprodaje, odnosno zakupa objekta, odnosno dela objekta, stavi na uvid potencijalnom kupcu, odnosno zakupcu, izveštaj o sprovedenom energetskeg pregledu, koji ne može biti stariji od 10 godina;
- 2) da pri prodaji objekta, odnosno dela objekta ili izdavanju istog u zakup, zaključenjem ugovora o kupoprodaji, odnosno zakupu objekta ili dela objekta, preda kupcu ili zakupcu izveštaj o sprovedenom energetskeg pregledu koji ne može biti stariji od 10 godina.

Prilikom oglašavanja prodaje ili izdavanja objekta ili dela objekta u javnim medijima, oglas sadrži i informaciju o njegovoj energetskeg efikasnosti.

Obaveze investitora

Član 44.

Investitor je dužan da grejnu instalaciju svakog novoizgrađenog objekta, predviđenog za priključenje na sistem daljinskog grejanja ili centralizovani sistem snabdevanja toplotnom energijom opremi uređajima za regulaciju i/ili merenje predate toplotne energije, i to:

- 1) uređajima za regulaciju i uređajima za merenje predate toplotne energije objektu;
- 2) uređajima za merenje predate toplotne energije za svaki deo objekta;
- 3) uređajima za kontrolisanu regulaciju predaje toplotne energije za svako grejno telo grejne instalacije.

Troškove opreme sistema iz stava 1. ovog člana snosi investitor.

Svi ugrađeni uređaji za merenje predate toplotne energije moraju prethodno biti overeni od strane ovlašćenog tela, odnosno Direkcije za mere i dragocene metale, u skladu sa propisom kojim se uređuju merila toplotne energije.

Odredbe st. 1 i 2. ovog člana shodno se primenjuju i na sisteme za daljinsko i centralizovano hlađenje objekata.

V. MINIMALNI ZAHTEVI ENERGETSKE EFIKASNOSTI U PROIZVODNJI, PRENOSU I DISTRIBUCIJI ELEKTRIČNE I TOPLOTNE ENERGIJE, TRANSPORTU I DISTRIBUCIJI PRIRODNOG GASA

1. Električna i toplotna energija

Minimalni zahtevi energetske efikasnosti

Član 45.

Nova i revitalizovana postrojenja za proizvodnju električne i toplotne energije, kao i postrojenja za kombinovanu proizvodnju toplotne i električne energije, odnosno sistemi za prenos električne energije, odnosno sistemi za distribuciju električne i toplotne energije, kao i sistemi za transport i distribuciju prirodnog gasa moraju da ispunjavaju minimalne zahteve u pogledu njihove energetske efikasnosti, a u zavisnosti od vrste i snage tih postrojenja, odnosno veličine sistema (minimalni stepen korisnosti postrojenja za proizvodnju, minimalni stepen korisnosti sistema za prenos i distribuciju i drugo), u skladu sa ovim zakonom i zakonom kojim se uređuje integrisano sprečavanje i kontrola zagađivanja životne sredine.

Vlada, na predlog Ministra bliže propisuje minimalne zahteve energetske efikasnosti koje moraju da ispunjavaju nova i revitalizovana postrojenja i sistemi iz stava 1. ovog člana.

Elaborat o energetskej efikasnosti postrojenja

Član 46.

Uz zahtev za izdavanje energetske dozvole za izgradnju novih ili rekonstrukciju postojećih postrojenja za proizvodnju toplotne ili električne energije, kao i postrojenja za kombinovanu proizvodnju toplotne i električne energije, sagorevanjem fosilnih goriva, odnosno iz obnovljivih izvora energije, podnosilac zahteva je dužan da priloži elaborat o energetskej efikasnosti postrojenja, pri čemu elaborat postrojenja za proizvodnju toplotne ili električne energije mora da sadrži i

tehno-ekonomsku analizu povećanja energetske korisnosti postrojenja koji bi se ostvario korišćenjem kombinovane proizvodnje električne i toplotne energije.

Uz zahtev za izdavanje energetske dozvole za izgradnju novih ili rekonstrukciju starih sistema ili delova sistema za prenos električne energije, sistema za transport i distribuciju prirodnog gasa, investitor je dužan da kao sastavni deo tehničke dokumentacije priloži i elaborat o energetske efikasnosti sistema za prenos energije, kojim se dokazuje da će biti ispunjen zahtev o propisanoj minimalnoj energetske efikasnosti sistema, odnosno da će planirani stepen korisnosti tih sistema biti veći od ili jednak vrednosti propisanoj aktom Vlade iz člana 45. stav 2. ovog zakona.

Uz zahtev za dobijanje građevinske dozvole za izgradnju novih ili rekonstrukciju starih sistema ili delova sistema za distribuciju električne, odnosno toplotne energije, investitor je dužan da kao sastavni deo tehničke dokumentacije priloži i elaborat o energetske efikasnosti sistema za distribuciju energije, kojim se dokazuje da će biti ispunjen zahtev o propisanoj minimalnoj energetske efikasnosti sistema, odnosno da će planirani stepen korisnosti tih sistema biti veći od ili jednak vrednosti propisanoj aktom Vlade iz člana 45. stav 2. ovog zakona.

Elaborat o energetske efikasnosti može da izrađuje lice koje ima licencu za projektovanje energetskih objekata u skladu sa zakonom kojim se uređuje oblast planiranja i izgradnje.

Ministar bliže propisuje sadržinu elaborata o energetske efikasnosti postrojenja za proizvodnju toplotne ili električne energije, kao i postrojenja za kombinovanu proizvodnju toplotne i električne energije, sistema ili delova sistema za prenos, distribuciju električne, odnosno toplotne energije, odnosno transport i distribuciju prirodnog gasa.

2. Merenje i obračun potrošnje energije

Tarifni sistem za usluge daljinskog grejanja

Član 47.

Nadležni organi jedinica lokalne samouprave dužni su da u tarifni sistem za usluge daljinskog grejanja, uključe kao jedan od elemenata za obračun cene usluge grejanja i izmerenu, odnosno stvarno predatu količinu toplotne energije.

Nadležni organi jedinica lokalne samouprave dužni su da kupce toplotne energije obaveste o početku primene tarifnog sistema iz stava 1. ovog člana i na jasan i razumljiv način kupcu obrazlože metodologiju formiranja cene usluge grejanja.

Cena tarifnih elemenata

Član 48.

U određivanju cena pojedinih tarifnih elemenata u tarifnim sistemima za distribuciju toplotne energije ne mogu se koristiti vrednosti gubitaka ako su veće od vrednosti maksimalnih gubitaka utvrđenih aktom Vlade iz člana 45. stav 2. ovog zakona.

U određivanju tarifa za prenos, odnosno transport i distribuciju električne energije i prirodnog gasa mogu se koristiti samo vrednosti gubitaka u skladu sa metodologijama za određivanje cene pristupa sistemima za prenos i distribuciju, u skladu sa zakonom kojim se uređuje oblast energetike.

Ako su gubici u mrežama veći od gubitaka koji bi ostvario efikasniji i strukturalno uporedivi operator prenosnog, odnosno distributivnog sistema, operatori sistema su dužni da uz zahtev za odobrenje cena pristupa mrežama dostave Agenciji za energetiku i plan smanjenja gubitaka.

U određivanju cena pojedinih tarifnih elemenata u tarifnim sistemima za prenos, odnosno transport i distribuciju energije iz st. 1. i 2. ovog člana nadležni organi preduzimaju mere kojima se sprečava podsticanje nepotrebnog povećavanja količine distribuirane, odnosno prenesene energije.

Podaci o isporučenoj energiji

Član 49.

Operatori prenosnog i distributivnog sistema električne energije, operator transportnog i distributivnog sistema prirodnog gasa, distributeri toplotne energije i privredna društva u maloprodaji energije, obavezni su da na zahtev Ministarstva, koji se ne može postaviti češće od jednom godišnje, na propisanom obrascu dostave objedinjene statističke podatke o energiji isporučenoj kupcima energije, a koji osim trenutnih i podataka iz ranijeg perioda o ukupnoj krajnjoj potrošnji energije, mogu da uključe i dinamiku potrošnje energije, profile opterećenja, potrošnju po postojećim kategorijama, grupama i geografskim lokacijama potrošača.

Lica iz stava 1. ovog člana obavezna su da na zahtev Ministarstva, u cilju uspostavljanja i praćenja sistema energetske menadžmenta dostave podatke o potrošačima energije koji koriste više energije od količine, u skladu sa propisom iz člana 17. stav 1. ovog zakona.

Ministar propisuje obrazac na kome se dostavljaju objedinjeni statistički podaci o isporučenoj energiji iz stava 1. ovog člana.

Obaveze operatora distributivnog sistema električne energije

Član 50.

Javna preduzeća i druga privredna društva koja vrše distribuciju električne energije dužna su da u meri u kojoj je to tehnički moguće, finansijski opravdano i proporcionalno u odnosu na potencijalne uštede energije postojećim krajnjim kupcima, obezbede ugradnju uređaja za merenje predate količine električne energije, koji pruža podatke o stvarno predatoj količini električne energije i tačnom vremenu predaje električne energije.

Javna preduzeća i druga privredna društva koja vrše distribuciju, odnosno snabdevanje krajnjih kupaca električne energije dužna su da uslugu obračunavaju uzimajući naročito u obzir izmerenu, odnosno stvarno predatu količinu električne energije.

Obaveze distributera toplotne energije

Član 51.

Javna komunalna preduzeća i druga privredna društva koja vrše distribuciju toplotne energije dužna su da:

1) definišu sve uslove i podatke za izradu tehničke dokumentacije za projektovanje, ugradnju i rekonstrukciju termotehničkih instalacija, a naročito postavljanje uređaja:

(1) za regulaciju predaje toplotne energije i uređaja za merenje predate toplotne energije za objekat,

(2) za merenje predate toplotne energije za svaki deo objekta,

(3) za kontrolisanu regulaciju predaje toplotne energije na svakom pojedinom grejnom telu;

2) prilikom uspostavljanja novog priključka, u smislu povezivanja zgrade na daljinski sistem grejanja:

(1) na delu instalacije distributivnog sistema, a neposredno ispred mesta povezivanja sa unutrašnjim grejnim instalacijama zgrade, ugrade,

– uređaj za merenje predate količine toplotne energije, koji obezbeđuje tačne podatke o stvarno predatoj količini toplotne energije i tačno vreme predaje toplotne energije zgradi,

– uređaj za automatsku regulaciju predaje toplotne energije zgradi;

(2) izvrše kontrolu ispravnosti svih već ugrađenih mernih uređaja za merenje predate toplotne energije zgradi;

3) za zgrade već priključene na sistem daljinskog grejanja, koje se toplotnom energijom snabdevaju iz toplotno predajne stanice, neposredno ispred mesta povezivanja sa unutrašnjim grejnim instalacijama zgrade:

(1) ugrade uređaj za merenje predate količine toplotne energije, koji obezbeđuje tačne podatke o stvarno predatoj toplotnoj energiji i tačno vreme predaje toplotne energije zgradi,

(2) ugrade uređaj za automatsku regulaciju predate toplotne energije zgradi,

(3) vrše redovnu kontrolu ispravnosti ugrađenih uređaja za merenje predate toplotne energije zgradi i o tome vode evidenciju;

4) za objekte već priključene na sistem daljinskog grejanja, na zahtev vlasnika objekta, odnosno dela objekta, koja je jedno merno mesto:

(1) obezbede ponudu da, ako tehničke mogućnosti to dozvoljavaju i ako je to ekonomski isplativo, grejnu instalaciju, po konkurentnim cenama, opreme uređajima za merenje predate toplotne energije, koji obezbeđuju tačne podatke o stvarno predatoj količini toplotne energije za svaki deo objekta, kao i uređajima za kontrolisanu regulaciju predaje toplotne energije na svakom pojedinom grejnom telu,

(2) izvrše tehnički prijem objekta sa ugrađenim uređajima za merenje količine predate toplotne energije za svaki deo objekta, a koju su ugradila druga privredna društva, odnosno pravna lica, pod uslovom da su ispunjeni tehnički uslovi, u skladu sa zakonom;

5) primene tarifni sistem iz člana 47. stav 1. ovog zakona, u roku koji propiše nadležni organ jedinice lokalne samouprave, koji ne može biti duži od 18 meseci od dana stupanja na snagu ovog zakona.

Troškove nabavke i ugradnje uređaja iz stava 1. tač. 1) i 2) ovog člana snosi investitor, a iz stava 1. tač. 3) i 4) ovog člana snosi vlasnik objekta, odnosno dela objekta.

Pravo vlasništva, obaveza održavanja i servisiranja uređaja za merenje predate toplotne energije svakom delu objekta i kontrolisanu regulaciju predaje toplotne energije na svakom pojedinom grejnom telu i drugi imovinsko-pravni odnosi regulišu se posebnim ugovorom koji se zaključuje između vlasnika dela objekta i javnog preduzeća ili privrednog društva koje vrši distribuciju toplotne energije.

Ministar propisuje uslove iz stava 1. tačka 4) podtačka (1) ovog člana, pod kojima bi opremanje grejne instalacije mernim uređajima bilo tehnički neizvodljivo ili u

odnosu na dugoročno procenjenu uštedu energije nije ekonomski isplativo kao i vrstu objekata na koje se primenjuju obaveze iz čl. 43. i 44. ovog zakona.

Obaveze operatora transportnog, odnosno distributivnog sistema prirodnog gasa

Član 52.

Javna preduzeća i druga privredna društva koja vrše isporuku prirodnog gasa, dužna su da u meri u kojoj je to tehnički moguće, finansijski opravdano i proporcionalno u odnosu na potencijalne uštede energije, krajnjim kupcima obezbede ugradnju uređaja za tačno merenje predate količine prirodnog gasa koji pruža podatke o tačnom vremenu predaje prirodnog gasa.

Javna preduzeća i druga privredna društva koja vrše distribuciju odnosno snabdevanje krajnjih kupaca prirodnog gasa dužna su da uslugu obračunavaju, uzimajući naročito u obzir izmerenu, odnosno stvarno predatu količinu prirodnog gasa.

Informisanje kupca

Član 53.

Javna preduzeća i druga privredna društva koja vrše distribuciju i snabdevanje električne i toplotne energije dužna su da jednom mesečno uz ili na računu za isporučenu energiju informišu kupca o: količini energije koju je kupac preuzeo tokom prethodnog meseca, prosečnoj ceni energije za tog kupca u tom mesecu, cenama po elementima za obračun utrošene energije, ukupno preuzetoj količini energije i mesečnoj potrošnji energije tokom 12 prethodnih meseci, odnosu preuzetih količina energije u prethodnom mesecu i istom mesecu prethodne godine, odnosu količine energije koju je on preuzeo i prosečne količine energije koju preuzimaju kupci iste kategorije, načinima da kupci dobiju informacije o dostupnim merama poboljšanja energetske efikasnosti, spisku mera koje kupci mogu da preduzmu u cilju uštede energije, kao i o drugim podacima koji mogu biti od značaja za racionalno korišćenje.

Obaveza informisanja kupaca toplotne energije iz stava 1. ovog člana primenjuje se na period grejne sezone.

Obaveza iz stava 1. ovog člana shodno se primenjuje i na isporuku i snabdevanje prirodnog gasa.

3. Kontrola sistema za grejanje i kotlova

Obaveza kontrole rada kotlova, odnosno ložišta

Član 54.

Vlasnici kotlova, kao i zakupci ili korisnici kotlova po drugom pravnom osnovu, odnosno drugih ložišta toplotne snage veće od 20 kW dužni su da obezbede sprovođenje redovne kontrole procesa sagorevanja u tim kotlovima, odnosno ložištima u cilju utvrđivanja stepena korisnosti kotla, odnosno drugih ložišta, kao i da preduzimaju mere sa ciljem dostizanja vrednosti propisanih veličina stanja procesa sagorevanja.

Vlasnici kotlova ili korisnici kotlova po drugom pravnom osnovu čiji kotlovi predstavljaju sastavni deo sistema za grejanje objekta odnosno dela objekta, dužni su da istovremeno sa kontrolom rada kotla sprovedu i kontrolu sistema za grejanje radi utvrđivanja finansijsko isplativih mera povećanja njegove efikasnosti.

Kontrolu rada kotla, odnosno ložišta iz st. 1. i 2 ovog člana obavljaju ovlašćena lica koja ispunjavaju uslove u pogledu kadrova i opreme za obavljanje kontrole.

Ministar bliže propisuje:

1) sadržinu, način i rokove vršenja kontrole rada kotlova odnosno drugih ložišta, uključujući sistem za grejanje objekta, odnosno pojedinih delova sistema za grejanje; granične vrednosti veličina stanja procesa sagorevanja, rokove i mere za dostizanje tih vrednosti prema instalisanom kapacitetu kotlova, odnosno ložišta; sadržaj izveštaja o izvršenoj kontroli i način evidentiranja podataka dobijenih merenjima;

2) uslove koje moraju da ispunjavaju ovlašćena pravna lica za kontrolu kotlova, odnosno drugih ložišta, uključujući sistem za grejanje objekta, odnosno dela objekta.

Ministar rešenjem utvrđuje ispunjenost uslova za kontrolu rada kotlova, odnosno ložišta.

Rešenje iz stava 5. ovog člana Ministar donosi u roku od 60 dana od dana podnošenja zahteva za ovlašćivanje, ako su ispunjeni uslovi propisani ovim zakonom i drugim propisima.

Rešenje iz stava 5. ovog člana izdaje se na period od četiri godine i može se produžiti za isti period, ako je ovlašćeno pravno lice podnelo zahtev i ispunjava uslove koji se zahtevaju za izdavanje rešenja.

Ako jedan ili više uslova na osnovu kojih je doneto rešenje o ovlašćivanju prestane da postoji, Ministar donosi rešenje o oduzimanju ovlašćenja.

Rešenja iz st. 5. i 8. ovog člana objavljuju se u „Službenom glasniku Republike Srbije”.

4. Kontrola sistema za klimatizaciju

Obaveza kontrole rada sistema za klimatizaciju

Član 55.

Vlasnik objekta ili dela objekta u kojem je ugrađen sistem za klimatizaciju, nominalne rashladne snage veće od 12 kW dužan je da obezbedi sprovođenje redovnih kontrola tog sistema.

Kontrolu rada sistema iz stava 1. ovog člana obavlja ovlašćeno lice.

Na postupak i način ovlašćivanja lica iz stava 2. ovog člana shodno se primenjuju odredbe člana 54. ovog zakona.

Ministar bliže propisuje:

1) sadržinu, način i rokove kontrole sistema za klimatizaciju, sadržinu izveštaja o izvršenoj kontroli i način evidentiranja podataka dobijenih merenjima;

2) uslove koje moraju ispuniti lica da bi obavljala kontrolu sistema klimatizacije.

Dostavljanje izveštaja

Član 56.

Izveštaje iz čl. 54 i 55. ovog zakona ovlašćena pravna lica dostavljaju obvezniku kontrole iz čl. 54. i 55. ovog zakona u roku od 15 dana.

Izveštaje iz stava 1. ovog člana ovlašćena pravna lica dostavljaju Ministarstvu u roku od 30 dana od dana sprovedene kontrole.

VI. FINANSIRANJE, PODSTICAJNE I DRUGE MERE EFIKASNOG KORIŠĆENJA ENERGIJE

1. Finansiranje efikasnog korišćenja energije

Član 57.

Poslovi u oblasti efikasnog korišćenja energije koji se finansiraju ili sufinansiraju u skladu sa ovim zakonom, jesu poslovi koji se odnose na izradu projekata i programa, kao i realizaciju aktivnosti, a naročito za:

- 1) primenu tehničkih mera u cilju efikasnog korišćenja energije u sektorima proizvodnje, prenosa, distribucije i potrošnje energije;
- 2) podsticanje razvoja sistema energetske menadžmenta za subjekte koji nisu obveznici sistema;
- 3) promovisanje i sprovođenje energetske pregleda objekata, proizvodnih procesa i usluga;
- 4) izgradnju sistema za kombinovanu proizvodnju toplotne i električne energije ako su ispunjeni zahtevi u pogledu energetske efikasnosti postrojenja, propisani u skladu sa zakonom kojim se uređuje oblast energetike, a investitor toplotnu i električnu energiju koristi isključivo za sopstvene potrebe;
- 5) podsticanje razvoja energetske usluga na tržištu Republike Srbije;
- 6) podsticanje upotrebe obnovljivih izvora energije za proizvodnju električne i toplotne energije za sopstvene potrebe;
- 7) ostale aktivnosti koje za cilj imaju efikasnije korišćenje energije.

Sredstva za finansiranje

Član 58.

Sredstva za finansiranje poslova iz člana 57. ovog zakona obezbeđuju se iz:

- 1) budžeta Republike Srbije;
- 2) budžeta autonomne pokrajine i jedinica lokalne samouprave;
- 3) fondova Evropske unije i drugih međunarodnih fondova;
- 4) donacija, poklona, priloga, pomoći i slično za povećanje kapaciteta za implementaciju zakona;
- 5) kredita međunarodnih finansijskih institucija;
- 6) drugih izvora u skladu sa zakonom.

Sredstva iz stava 1. ovog člana mogu se koristiti samo za namene određene ovim zakonom.

Budžetski fond za unapređenje energetske efikasnosti

Član 59.

Budžetski fond za unapređenje energetske efikasnosti Republike Srbije (u daljem tekstu: Budžetski fond) osniva se radi evidentiranja sredstava namenjenih

finansiranju poslova efikasnog korišćenja energije koji se finansiraju u skladu sa ovim zakonom i propisima donetim na osnovu ovog zakona.

Budžetski fond se osniva na neodređeno vreme, u skladu sa zakonom kojim se uređuje budžetski sistem.

Budžetskim fondom upravlja Ministarstvo.

Prihodi Budžetskog fonda

Član 60.

Sredstva za finansiranje Budžetskog fonda obezbeđuju se:

- 1) iz aroprijacija u budžetu Republike Srbije za tekuću godinu;
- 2) donacija i kredita.

Vlada donosi godišnji program finansiranja aktivnosti i mera unapređenja energetske efikasnosti u skladu sa Strategijom, Programom ostvarivanja Strategije, Akcionim planom i drugim aktima i propisima iz oblasti efikasnog korišćenja energije, ugovorima, kao i međunarodnim ugovorima čiji je potpisnik Republika Srbija.

Raspodela sredstava

Član 61.

Sredstva Budžetskog fonda daju se korisnicima sredstava Budžetskog fonda u svrhu finansiranja efikasnog korišćenja energije iz člana 57. ovog zakona, a na osnovu javnih konkursa koje objavljuje Ministarstvo.

Sredstva Budžetskog fonda dostupna su pravnim i fizičkim licima sa sedištem na teritoriji Republike Srbije koja ispunjavaju uslove za dodelu sredstava na osnovu javnog konkursa

U slučajevima kada se finansiranje usluga po ugovoru o finansiranju od treće strane iz člana 5. tačka 44) ovog zakona, vrši sredstvima Budžetskog fonda, sredstva se dodeljuju po postupku i kriterijumima propisanim zakonom kojim se uređuju javne nabavke.

Uz zahtev za dobijanje sredstava Budžetskog fonda, shodno članu 58. ovog zakona, za finansiranje investicionih projekata unapređenja energetske efikasnosti postojećih objekata, tehnološkog procesa ili usluge, prilaže se izveštaj o izvršenom energetskom pregledu, odnosno elaborat o energetskoj efikasnosti novih objekata, u skladu sa zakonom.

U roku od 12 meseci po završetku projekta za koji su odobrena sredstva Budžetskog fonda iz stava 4. ovog člana, korisnici istih su dužni da sprovedu nov energetski pregled objekta, tehnološkog procesa ili usluga i Budžetskom fondu dostave nov izveštaj o izvršenom energetskom pregledu, kojim se izveštava o ostvarenoj uštedi energije i smanjenju gasova sa efektom staklene bašte.

Troškovi izvršenog energetskog pregleda iz stava 5. ovog člana padaju na teret podnosioca zahteva za dobijanje sredstava Budžetskog fonda.

Ministar propisuje kriterijume pod kojima korisnici sredstava mogu biti izuzeti od obaveze vršenja energetskog pregleda iz stava 4. i 5. ovog člana.

Ministar propisuje bliže uslove za raspodelu i korišćenje sredstava Budžetskog fonda, način raspodele tih sredstava, kao i način praćenja namenskog korišćenja sredstava i ugovorenih prava i obaveza.

Korišćenje sredstava

Član 62.

Korišćenje sredstava iz Budžetskog fonda vrši se u skladu sa godišnjim programom iz člana 60. stav 2. ovog zakona.

Korisnik sredstava Budžetskog fonda dužan je da dodeljena sredstva koristi namenski, na način i u rokovima utvrđenim ugovorom o korišćenju sredstava.

Ako korisnik sredstava dodeljena sredstva ne koristi na način i za svrhu utvrđenu ugovorom, dužan je da nenamenski utrošena sredstva vrati Budžetskom fondu, a za štetu nanесenu Budžetskom fondu odgovara na način utvrđen ugovorom o korišćenju sredstava i zakonom.

Finansiranje na nivou autonomne pokrajine i jedinice lokalne samouprave

Član 63.

Nadležni organ autonomne pokrajine ili jedinice lokalne samouprave svojim aktom može utvrditi posebne finansijske i druge podsticaje, osnivanje budžetskih fondova kao i korišćenje sredstava iz postojećih sopstvenih fondova za realizaciju projekata i drugih aktivnosti za efikasno korišćenje energije na svojoj teritoriji, u skladu sa zakonom i propisima koji regulišu rad ovih organa.

O svojim aktivnostima u smislu stava 1. ovog člana, nadležni organ autonomne pokrajine i jedinice lokalne samouprave dužan je da u cilju vođenja nacionalne evidencije obavesti Ministarstvo i na zahtev Ministra dostavi informacije o sprovedenim aktivnostima.

2. Poreske, carinske i druge olakšice

Član 64.

Za pravna i fizička lica koja primenjuju tehnologije, proizvode i stavljaju u promet proizvode koji doprinose efikasnijem korišćenju energije mogu se utvrditi poreske, carinske i druge olakšice, pod uslovima i u skladu sa zakonom i drugim propisima kojima se uređuju porezi, carine i druge dažbine.

3. Obnovljivi izvori energije

Član 65.

Merom efikasnog korišćenja energije, u smislu ovog zakona, smatra se i proizvodnja električne odnosno toplotne energije korišćenjem obnovljivih izvora energije, pod uslovom da se proizvedena električna, odnosno toplotna energija koriste za sopstvene potrebe objekta.

4. Energetska usluga

Uslovi za pružanje energetske usluge

Član 66.

Energetsku uslugu pruža pravno lice i preduzetnik (ESCO) na osnovu ugovora o energetskej usluzi.

Energetska usluga može obuhvatiti i energetske pregled, projektovanje, građenje, rekonstrukciju, energetske sanacije, održavanje objekata, kao i upravljanje i nadzor nad korišćenjem energije.

Pravo na obavljanje delatnosti energetske pregleda, projektovanja, građenja, rekonstrukcije, adaptacije, sanacije i održavanja objekta koji je predmet ugovora o energetskej usluzi ostvaruje se po ovom zakonu i posebnim propisima.

Ministarstvo preduzima aktivnosti na promociji razvoja energetske usluge na tržištu Republike Srbije.

Izvršilac i obim energetske usluge

Član 67.

Ugovor o energetskej usluzi je ugovor koji se, saglasnošću volja, zaključuje između korisnika energetske usluge (u daljem tekstu: korisnik) i izvršioca energetske usluge (ESCO) - (u daljem tekstu: izvršilac) za primenu pojedinih mera poboljšanja energetske efikasnosti.

Ugovor iz stava 1. ovog člana sačinjava se u pisanoj formi i naročito sadrži odredbe o:

- 1) naručiocu energetske usluge;
- 2) izvršiocu energetske usluge;
- 3) trećoj strani ako ona učestvuje u finansiranju energetske usluge;
- 4) ugovornom objektu ili objektima;
- 5) kriterijumima učinka;
- 6) referentnom periodu u odnosu na koji se računa ušteda energije;
- 7) potrošnji energije u referentnom periodu;
- 8) merama za poboljšanje energetske efikasnosti, ugovorenim uštedama energije i postupcima za utvrđivanje ušteda energije;
- 9) načinu finansiranja mera za poboljšanje energetske efikasnosti;
- 10) načinu određivanja i plaćanja nadoknade za pružanje energetske usluge;
- 11) vreme na koje se ugovor zaključuje;
- 12) drugim pravima i obavezama ugovornih strana.

Sredstva za izvođenje energetske usluge obezbeđuje izvršilac, u celosti ili delimično, iz vlastitih izvora ili od trećih lica.

Visina troškova izvršioca, odnosno vrednost ulaganja za uvedene mere poboljšanja energetske efikasnosti određuju se i plaćaju izvršiocu prema ugovorom određenom nivou poboljšanja energetske efikasnosti.

Troškovi izvršioca i vrednost ulaganja u primenu mera poboljšanja energetske efikasnosti iz stava 4. ovog člana plaćaju se odnosno vraćaju izvršiocu iz ušteda u troškovima za energiju ostvarenih u referentnom periodu iz stava 2. tačka 7) ovog člana.

Izvršilac energetske usluge, odnosno treća strana snosi, u potpunosti ili delom, finansijski, tehnički i komercijalni rizik realizacije energetske usluge.

Prava i obaveze ugovornih strana iz stava 1. ovog člana određuju se i vrše u skladu sa zakonom kojim se uređuju obligacioni odnosi, ako ovim zakonom nije drugačije propisano.

Ministar propisuje oblik i strukturu modela ugovora za pojedine vrste energetske usluga koje se vrše u smislu st. 1. i 2. ovog člana kada se financiraju sredstvima Budžetskog fonda, ili kada su korisnici iz javnog sektora.

5. Obaveze javnog sektora

Član 68.

Svi organi i institucije javnog sektora, uključujući javna preduzeća, dužni su da preduzimaju mere za poboljšanje energetske efikasnosti u objektima koje oni koriste odnosno, u okviru obavljanja svojih delatnosti, sprovodeći pre svega ekonomski opravdane mere koje stvaraju najveće energetske uštede u najkraćem vremenskom periodu.

Mere poboljšanja energetske efikasnosti za organe, organizacije i službe iz stava 1. ovog člana, pored aktivnosti usmerenih na povećanje efikasnog korišćenja energije, obuhvataju i upoznavanje zaposlenih sa merama efikasnog korišćenja energije i načinima njihove primene i uspostavljanje i primenu kriterijuma efikasnog korišćenja energije pri nabavci roba i usluga.

Minimalni zahtevi u postupku javne nabavke dobara, usluga i radova

Član 69.

Naručioci javne nabavke u postupku javne nabavke dobara, usluga i radova utvrđeni zakonom kojim se uređuju uslovi, način i postupak javnih nabavki, dužni su da u postupku javne nabavke uzimaju u obzir aspekte energetske efikasnosti kroz tehničku specifikaciju dobara, usluga i radova i/ili kroz kriterijume za izbor najpovoljnijeg ponuđača dobara, usluga i radova.

Naručioci javne nabavke u postupku javne nabavke dobara, usluga i radova iz stava 1. ovog člana dužni su da, prilikom izrade konkursne dokumentacije uzimaju u obzir i energetske efikasnosti dobara, usluga i radova.

Ministar propisuje minimalne kriterijume u pogledu energetske efikasnosti u postupku javne nabavke dobara, usluga i radova.

Kriterijumi kod kupovine ili zakupa objekata

Član 70.

Prilikom kupovine ili zakupa objekta ili delova objekta za potrebe organa, organizacija i javnih preduzeća iz člana 68. stav 1. ovog zakona kao kriterijum za odlučivanje kupac mora da uzme u obzir i energetske efikasnosti objekata ili dela objekta.

6. Energetska efikasnost u sektoru prevoza

Član 71.

Nadležni organ jedinice lokalne samouprave sa više od 20.000 stanovnika dužan je da donese program unapređenja energetske efikasnosti u prevozu na period od tri godine.

Program iz stava 1. ovog člana dostavlja se Ministarstvu.

Izveštaj o realizaciji programa iz stava 1. ovog člana podnosi se Ministarstvu najkasnije 30 dana po isteku perioda na koji je program donet.

Program unapređenja energetske efikasnosti

Član 72.

Program unapređenja energetske efikasnosti u prevozu sadrži naročito:

- 1) analizu postojećeg stanja energetske efikasnosti u transportu;
- 2) ciljevi unapređenja energetske efikasnosti;
- 3) predlog organizacionih, tehničkih, promotivnih i drugih mera za unapređenje energetske efikasnosti u transportu sa procenom uštede energije i smanjenja emisije gasova sa efektom staklene bašte;
- 4) primenu obnovljivih izvora energije (biodizel i drugo) u gradskom i prigradskom prevozu;
- 5) dinamiku i troškove za realizaciju predloženih mera za unapređenje energetske efikasnosti u transportu.

Ministar uz saglasnost ministra nadležnog za poslove saobraćaja propisuje sadržinu programa unapređenja energetske efikasnosti u prevozu.

Utvrđivanje i praćenje indikatora potrošnje energije u drumskom saobraćaju

Član 73.

Pravna lica koja obavljaju obavezne tehničke preglede motornih vozila u skladu sa zakonom dužna su da podatke koji omogućavaju utvrđivanje i praćenje indikatora potrošnje energije u drumskom saobraćaju dostave jednom godišnje Agenciji za bezbednost saobraćaja.

Agencija za bezbednost saobraćaja na osnovu prikupljenih podataka iz stava 1. ovog člana vodi bazu tih podataka.

Agencija za bezbednost saobraćaja dostavlja jednom godišnje Ministarstvu izveštaj sa podacima iz stava 2. ovog člana, na propisanom obrascu.

Agencija za bezbednost saobraćaja, na zahtev jedinice lokalne samouprave, dostavlja relevantne podatke za izradu programa unapređenja energetske efikasnosti u prevozu .

Ministar propisuje obim i vrstu podataka koji se prikupljaju iz obaveznih tehničkih pregleda motornih vozila, kao i sadržinu i obrazac izveštaja koji omogućavaju utvrđivanje i praćenje indikatora potrošnje energije u prevozu.

VII. NADZOR

1. Nadzor nad sprovođenjem zakona

Član 74.

Nadzor nad sprovođenjem ovog zakona vrši Ministarstvo.

Nadzor obuhvata nadzor nad primenom odredaba ovog zakona i propisa donetih na osnovu ovog zakona koji se odnose na sistem energetske menadžmenta, vršenje energetske preglede, označavanje energetske efikasnosti i ispunjavanja minimalnih zahteva energetske efikasnosti.

Inspekcijski nadzor

Član 75.

Inspekcijski nadzor nad sprovođenjem odredaba ovog zakona i propisa donetih na osnovu ovog zakona vrši Ministarstvo preko elektroenergetskog inspektora i inspektora opreme pod pritiskom (u daljem tekstu: inspektor).

Inspekcijski nadzor koji obuhvata kontrolu tehničkih uređaja i opreme u prometu u smislu ispunjavanja minimalnih zahteva energetske efikasnosti, odnosno da li imaju oznake energetske efikasnosti, kao i uslove eko dizajna propisane ovim zakonom vrše tržišni inspektori, čija su ovlašćenja i dužnosti uređeni ovim zakonom i zakonom kojim se uređuje oblast trgovine.

Član 76.

Inspektor vrši nadzor na objektima na kojima obveznici sistema imaju pravo vlasništva ili zakupa.

U vršenju inspekcijskog nadzora, inspektor vrši kontrolu:

- 1) da li obveznik sistema izvršava obaveze iz člana 17. stav 2. i člana 18. ovog zakona;
- 2) proverava kvalifikacije lica koji obavljaju poslove energetske menadžera;
- 3) proverava tačnost i verodostojnost izveštaja o sprovođenju mera efikasnog korišćenja energije koje energetski menadžeri dostavljaju Ministarstvu, uključujući i proveru donošenja i realizacije planova i programa iz člana 18. stav 1. tač. 3) i 5) ovog zakona u rokovima u kojima se ti planovi i programi donose;
- 4) proverava da li energetske preglede sprovodi pravno lice koje u skladu sa ovim zakonom ima obavezu vršenja istih;
- 5) da li je energetski pregled, odnosno energetska revizija izvršena u skladu sa propisanim metodologijom, odnosno na propisan način;
- 6) da li se izveštaj o sprovedenom energetskom pregledu, odnosno energetskoj reviziji arhivira i čuva na propisan način;
- 7) da li postoji sukob interesa ovlašćenog energetskog savetnika i da li se poštuje poverljivost podataka do kojih se dolazi u vršenju energetskog pregleda;
- 8) da li su ispunjeni minimalni zahtevi energetske efikasnosti u proizvodnji, prenosu i distribuciji električne i toplotne energije i isporuci prirodnog gasa;
- 9) da li su u javnom sektoru i sektoru prevoza sprovedene mere energetske efikasnosti;
- 10) vrši i druge provere obveznika sistema energetskog menadžmenta.

2. Ovlašćenja inspektora

Član 77.

U vršenju inspekcijskog nadzora inspektor ima ovlašćenje da:

- 1) naloži da se utvrđene nepravilnosti i nedostaci otklone u primerenom roku koji odredi;
- 2) naloži sprovođenje energetskog pregleda i energetske revizije;
- 3) preduzima druge radnje u skladu sa zakonom.

Član 78.

Pravno ili fizičko lice kome je rešenjem inspektora naloženo otklanjanje nedostataka i nepravilnosti dužno je da pismeno obavesti inspektora o otklanjanju nedostataka i nepravilnosti u roku koji je određen rešenjem.

Član 79.

Inspektor ne može da priprema ili da učestvuje u izradi tehničke dokumentacije i vršenju kontrole tehničke dokumentacije za projekte povećanja energetske efikasnosti nad kojima vrši inspekcijski nadzor i da vrši stručni nadzor u realizaciji projekata povećanja energetske efikasnosti nad kojima vrši inspekcijski nadzor.

Član 80.

Inspektor ne može da priprema ili učestvuje u izradi programa i planova energetske efikasnosti, kao i izveštaja energetskih menadžera obveznika sistema nad kojima vrši inspekcijski nadzor.

Član 81.

Pravno lice, odnosno preduzetnik je dužan da omogući inspektorima nesmetano izvršavanje inspekcijskog nadzora, da mu dozvoli ulazak u objekte koji su predmet inspekcijskog nadzora, kao i da mu stavi na raspolaganje sve zahtevane podatke, dokumenta i izveštaje potrebne za vršenje inspekcijskog nadzora.

Član 82.

Na rešenje inspektora može se izjaviti žalba Ministru, u roku od 15 dana od dana prijema rešenja.

Žalba ne odlaže izvršenje rešenja.

VIII. KAZNENE ODREDBE

1. Privredni prestupi

Član 83.

Novčanom kaznom od 1.000.000 do 3.000.000 dinara kazniće se za privredni prestup javno preduzeće ili drugo privredno društvo koje vrši distribuciju električne energije, ako ne postupi po odredbama člana 50. ovog zakona.

Za privredni prestup iz stava 1. ovog člana kazniće se i odgovorno lice u javnom preduzeću ili drugom privrednom društvu koje vrši distribuciju električne energije, novčanom kaznom od 100.000 do 200.000 dinara.

Član 84.

Novčanom kaznom od 1.000.000 do 3.000.000 dinara kazniće se za privredni prestup javno preduzeće ili drugo privredno društvo, koje vrši distribuciju toplotne energije, ako ne postupi po odredbama člana 51. ovog zakona.

Za privredni prestup iz stava 1. ovog člana kazniće se i odgovorno lice u javnom preduzeću ili drugom privrednom društvu koje vrši distribuciju toplotne energije, novčanom kaznom od 100.000 do 200.000 dinara.

2. Prekršaji

Član 85.

Odgovorno lice u organu državne uprave koje ne vodi registar licenciranih energetske menadžera i energetske savetnika, kazniće se novčanom kaznom od 25.000 do 50.000 dinara (član 33. stav 6. i član 35. stav 8).

Odgovorno lice u organu državne uprave koje ne vodi bazu podataka o izvršenim energetske pregledima, odnosno energetske reviziji kazniće se novčanom kaznom od 25.000 do 50.000 dinara (član 20. stav 4).

Član 86.

Odgovorno lice u nadležnom organu koje izda energetske dozvolu za izgradnju novih ili revitalizaciju postojećih postrojenja za proizvodnju toplotne ili električne energije, kao i postrojenja za kombinovanu proizvodnju toplotne i električne energije, bez, u propisanoj formi, podnetog elaborata o energetske efikasnosti postrojenja, kazniće se za prekršaj zatvorom do 60 dana i novčanom kaznom od 50.000 do 150.000 dinara (član 46. stav 1).

Odgovorno lice u nadležnom organu koje izda energetske dozvolu za izgradnju novih ili rekonstrukciju starih sistema ili delova sistema za prenos električne energije, sistema za transport i distribuciju prirodnog gasa bez, u propisanoj formi, podnetog elaborata o energetske efikasnosti sistema za prenos električne energije, kojim se dokazuje da će biti ispunjen zahtev o propisanoj minimalnoj energetske efikasnosti sistema, odnosno da će planirani stepen korisnosti tih sistema biti veći od ili jednak vrednosti propisanoj aktom Vlade iz člana 45. stav 2. ovog zakona, kazniće se za prekršaj zatvorom do 60 dana i novčanom kaznom od 50.000 do 150.000 dinara (član 46. stav 2).

Član 87.

Odgovorno lice u nadležnom organu koje izda građevinsku dozvolu za izgradnju novih ili rekonstrukciju postojećih postrojenja za proizvodnju toplotne ili električne energije bez, u propisanoj formi podnetog elaborata o energetske efikasnosti postrojenja ili u slučaju da se elaboratom o energetske efikasnosti postrojenja utvrđuje da postrojenje ne ispunjava minimalne zahteve energetske efikasnosti postrojenja, odnosno netačno prikaže da će planirani stepen korisnosti postrojenja biti veći ili jednak vrednosti propisanoj u aktu Vlade iz člana 45. stav 2. ovog zakona, kazniće se za prekršaj kaznom zatvora do 60 dana i novčanom kaznom od 5.000 do 150.000 dinara (član 46. stav 3).

Član 88.

Novčanom kaznom od 500.000 do 1.000.000 dinara kazniće se za prekršaj privredno društvo ili drugo pravno lice koje:

- 1) odbije da učestvuje u sprovođenju sistema energetske menadžmenta i ne ispunjava propisane obaveze (čl. 17. i 18);
- 2) pusti u promet energetske proizvode i opremu koji nemaju oznake klase energetske efikasnosti i ako ne ispunjava propisane obaveze u skladu sa zakonom (čl. 39. i 40);
- 3) stavi u promet energetske proizvode koji ne ispunjavaju uslove eko dizajna proizvoda utvrđene tehničkim propisom i ako nisu označeni u skladu sa propisom koji se odnosi na tu grupu proizvoda (član 42);
- 4) ne obavesti kupce energije o preuzetoj količini energije (član 53);

- 5) ne izvrši pregled kotla, odnosno drugih ložišta (član 54);
- 6) ne izvrši pregled sistema za pripremu vazduha za klimatizaciju (član 55).

Za prekršaj iz stava 1. tač. 1) i 4) ovog člana kazniće se i odgovorno lice u privrednom društvu ili drugom pravnom licu novčanom kaznom od 5.000 do 150.000 dinara.

Za prekršaj iz stava 1. tač. 2) i 3) ovog člana kazniće se i odgovorno lice u privrednom društvu ili drugom pravnom licu novčanom kaznom od 25.000 do 150.000 dinara.

Za prekršaj iz stava 1. tač. 2) i 3) ovog člana kazniće se preduzetnik novčanom kaznom od 250.000 do 500.000 dinara ili kaznom zatvora do 30 dana.

Za prekršaj iz stava 1. tač. 5) i 6) ovog člana kazniće se i fizičko lice novčanom kaznom od 5.000 do 150.000 dinara.

Član 89.

Novčanom kaznom od 500.000 do 1.000.000 dinara kazniće se za prekršaj pravno lice upisano u registar ovlašćenih energetskih savetnika koje Ministarstvu ne dostavi podatke o izvršenom pregledu, odnosno energetskoj reviziji u roku, na način i na propisanom obrascu (član 20. stav 3).

Novčanom kaznom od 500.000 do 1.000.000 dinara kazniće se za prekršaj pravno lice kao obveznik sistema, koje Ministarstvu odbije da dostavi na uvid izveštaj o sprovedenom energetskom pregledu, odnosno energetskoj reviziji (član 27).

Novčanom kaznom od 500.000 do 1.000.000 dinara kazniće se za prekršaj pravno lice upisano u registar ovlašćenih energetskih savetnika koje Ministarstvu odbije da dostavi na uvid izveštaj o energetskom pregledu, odnosno energetskoj reviziji koju je to pravno lice obavilo (član 27).

Za prekršaj iz st. 1 i 2. ovog člana kazniće se i odgovorno lice u pravnom licu, novčanom kaznom od 50.000 do 100.000 dinara.

Član 90.

Novčanom kaznom od 50.000 do 150.000 dinara kazniće se za prekršaj fizičko lice kao ovlašćeni energetski savetnik koje Ministarstvu odbije da dostavi na uvid izveštaj o sprovedenom pregledu, odnosno energetskoj reviziji koju je to lice obavilo (član 27).

Član 91.

Novčanom kaznom od 100.000 do 150.000 dinara kazniće se za prekršaj fizičko lice kao ovlašćeni energetski savetnik koje:

- 1) ne dostavi Ministarstvu podatke o izvršenom pregledu, odnosno energetskoj reviziji u roku, na način i na propisanom obrascu (član 20. stav 3);
- 2) u izveštaju o sprovedenom energetskom pregledu, odnosno energetskoj reviziji iznese netačne, odnosno nepotpune podatke, odnosno potpiše izveštaj o sprovedenom energetskom pregledu, odnosno energetskoj reviziji koji nije izvršio (član 23);
- 3) da lažnu izjavu da se ne nalazi u sukobu interesa (član 26. stav 3);
- 4) koristi podatke do kojih dođe prilikom vršenja energetskog pregleda, odnosno energetske revizije suprotno obavezi pridržavanja pravila poverljivosti (član 28).

IX. PRELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Član 92.

Predloge za utvrđivanje ciljeva iz člana 17. stav 1. ovog zakona Ministarstvo podnosi Vladi, radi razmatranja i odlučivanja, u rokovima koji omogućavaju nesmetano donošenje akcionih planova za energetske efikasnost u Republici Srbiji, po dinamici iz člana 7. ovog zakona, odnosno donošenje programa i planova efikasnog korišćenja energije obveznika sistema iz člana 16. ovog zakona.

Propisi za sprovođenje ovog zakona iz čl. 9 - 20, člana 42. stav 9, čl. 45 - 55, kao i iz čl. 60 - 69. ovog zakona biće doneti u roku od 12 meseci od dana stupanja na snagu ovog zakona, ako za donošenje pojedinih propisa ovim zakonom nije propisan drugačiji rok.

Tehnički propisi iz člana 42. stav 10. i čl. 72. i 73. ovog zakona biće doneti u roku od 18 meseci od dana stupanja na snagu ovog zakona.

Propisi za sprovođenje ovog zakona iz čl. 24, 25, 31, 32, 37. i 41. ovog zakona, biće doneti u roku od osam meseci od dana stupanja na snagu ovog zakona.

Član 93.

Privredna društva iz člana 16. tač. 1) - 3) radi izvršavanja obaveza koje imaju kao obveznici sistema uskladiće svoje poslovanje najkasnije u roku od 12 meseci od dana stupanja na snagu ovog zakona, osim ako ovim zakonom nije drugačije propisano.

Nadležni organi jedinica lokalne samouprave, nadležni organi autonomne pokrajine i nadležni organi državne uprave i drugi organi Republike Srbije iz člana 16. tačka 4) ovog zakona, radi izvršavanja obaveza koje imaju kao obveznici sistema, uskladiće svoj rad najkasnije u roku od 12 meseci od dana stupanja na snagu ovog zakona, osim ako ovim zakonom nije drugačije propisano.

Član 94.

Obveznik sistema iz člana 16. ovog zakona imenuje potreban broj energetskih menadžera u roku od 6 meseci od dana stupanja na snagu podzakonskog akta iz člana 18. stav 6. ovog zakona.

Član 95.

Nadležni organ jedinice lokalne samouprave dužan je da uskladi tarifni sistem za usluge daljinskog grejanja iz člana 47. stav 1. ovog zakona u roku od šest meseci od dana stupanja na snagu ovog zakona.

Član 96.

Ovaj zakon stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u „Službenom glasniku Republike Srbije”, osim odredaba člana 43. stav 1. tač. 1) i 3) i čl. 57 - 62. ovog zakona koje se primenjuju od 1. januara 2014. godine.

O B R A Z L O Ž E N J E

I USTAVNI OSNOV ZA DONOŠENJE ZAKONA

Ustavni osnov za donošenje ovog zakona je član 97. tačka 6) Ustava Republike Srbije, prema kojoj Republika Srbija uređuje i obezbeđuje jedinstveno tržište, pravni položaj privrednih subjekata, sistem obavljanja privrednih i drugih delatnosti, monetarni, bankarski, devizni i carinski sistem, ekonomske odnose sa inostranstvom i poreski sistem, tački 9), prema kojoj Republika Srbija uređuje i obezbeđuje održivi razvoj i tački 17), prema kojoj Republika Srbija uređuje i obezbeđuje i druge odnose od interesa za Republiku Srbiju.

II RAZLOZI ZA DONOŠENJE ZAKONA I CILJEVI KOJI SE OSTVARUJU

Strategijom razvoja energetike Republike Srbije koju je usvojila Narodna skupština („Službeni glasnik RS”, broj 44/05), kao jedan od pet prioriternih programa ove strategije označen je „Drugi – usmereni Prioritet racionalne upotrebe kvalitetnih energenata i povećanja energetske efikasnosti u proizvodnji, distribuciji i korišćenju energije kod krajnjih korisnika energetske usluga.”

I drugi značajni strateški dokumenti Republike Srbije pridaju veliki značaj energetske efikasnosti i nužnosti sprovođenja konkretnih aktivnosti u cilju njenog povećanja.

Program ostvarivanja Strategije razvoja energetike Republike Srbije do 2015. godine za period od 2007. do 2012. godine („Službeni glasnik RS”, br. 17/07, 73/07, 99/09 i 27/10) – (u daljem tekstu: Program), kao akt kojim se, pre svega, utvrđuju uslovi, način i dinamika ostvarivanja Strategije, energetske efikasnost razmatra u sektorima proizvodnje, prenošenja i distribucije energije i istovremeno sadrži poseban odeljak o energetske efikasnosti u sektorima potrošnje energije kod krajnjih korisnika energetske usluga.

Nakon donošenja ranije važećeg Zakona o energetici („Službeni glasnik RS”, broj 84/04), pravna regulativa u oblasti energetske efikasnosti prvi put biva pravno uređena Zakonom o planiranju i izgradnji („Službeni glasnik RS”, broj 72/09, 81/09-ispavka, 64/10-US, 24/11 i 121/12). Međutim, odredbe tog zakona odnose se samo na energetska svojstva objekata visokogradnje čija se izgradnja vrši na osnovu odredbi tog zakona. Ovaj zakon sadrži odredbe o utvrđivanju energetske svojstava novih zgrada. Na osnovu ovog zakona doneti su podzakonski propisi, i to:

- Pravilnik o energetske efikasnosti zgrada („Službeni glasnik RS”, broj 61/12);
- Pravilnik o uslovima, sadržini i načinu izdavanja sertifikata o energetske svojstvima zgrada („Službeni glasnik RS”, broj 69/12).

Zakonom o energetici („Službeni glasnik RS”, br. 57/11, 93/12 i 124/12) istaknut je značaj energetske efikasnosti u sektorima proizvodnje i potrošnje energije u okviru definisane energetske politike. Za dobijanje energetske dozvole i licence u sektoru proizvodnje energije ovaj zakon uvodi obavezu ispunjavanja propisa i kriterijuma energetske efikasnosti, ali u sektoru potrošnje energije ne nameće konkretne obaveze potrošačima. Izmenama i dopunama ovog zakona ukinuta je Agencija za energetske efikasnost sa 29. septembrom 2012. godine, a poslove, zaposlene, sredstva za rad, opremu i arhivu preuzelo je Ministarstvo energetike, razvoja i zaštite životne sredine

Međutim, pojam efikasnog korišćenja energije nije definisan Zakonom o energetici, kao ni drugim zakonom ili podzakonskim aktom donetim u Republici Srbiji, pre i nakon donošenja tog zakona. To nameće potrebu da se zakonom, po prvi put,

definišu i pravno razdvoje pojmovi efikasnog korišćenja energije, energetske efikasnosti i njenog povećanja.

Stoga, kao i u cilju ispunjenja drugih uslova, Programom predviđeni pravni okvir za povećanje energetske efikasnosti obuhvata i potrebu neophodnog donošenja zakona o efikasnom korišćenju energije i pratećih podzakonskih akata.

Prema Programu, ovim zakonom propisali bi se: zahtevi u pogledu potrošnje energije, uveo princip organizovanog upravljanja energijom (energetski menadžment); stvorili zakonski uslovi za primenu direktiva EU u pogledu energetske efikasnosti, omogućilo uvođenje finansijskih i drugih podsticajnih mera za povećanje energetske efikasnosti i formiranje Budžetskog Fonda za unapređenje energetske efikasnosti.

U skladu sa Ugovorom o osnivanju Energetske zajednice između Evropske zajednice i Republike Albanije, Republike Bugarske, Bosne i Hercegovine, Republike Hrvatske, Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije, Republike Crne Gore, Rumunije, Republike Srbije i Privremene misije UN na Kosovu u skladu sa Rezolucijom 1244 Saveta bezbednosti UN („Službeni glasnik RS", broj 62/06) i odgovarajućim odlukama Ministarskog Saveta ovog tela prošireno je područje Acquis Communautaire Ugovora u smislu neophodnosti primene Tako je Odlukom broj D/2009/05/MC-EnC za potpisnice ugovora postala obavezujuća primena sledećih direktiva: Direktive 2006/32/EC – o energetske efikasnosti u krajnjoj potrošnji i energetske usluzama; Direktive 2002/91/ EC o energetske svojstvima zgrada i Direktive 92/75/EES koje se odnosi na označavanje energetske klase aparata u domaćinstvu.

Obzirom da je Direktiva 2002/91/ES o energetske performansama objekata zamenjena i ukinuta Direktivom 2010/31 EU o energetske svojstvima zgrada od 19. maja 2010. godine, kao i da je doneta Direktiva 2010/30/ EU od 19. maja 2010. godine o označavanju i informisanju o potrošnji energije standardnih proizvoda i drugih energetske značajnih proizvoda kojom je zamenjena i ukinuta Direktiva 92/75/EES koje se odnosi na označavanje energetske klase aparata u domaćinstvu, Ministarski savet Energetske zajednice je Odlukom broj 2010/02/MC/EnC od 24. septembra 2010. godine uputio ugovorne strane na primenu ovih novousvojenih direktiva značajnih za oblast racionalne upotrebe energije.

Na osnovu Direktive 2006/32/EC – o energetske efikasnosti u krajnjoj potrošnji i energetske usluzama i po dinamici predviđenoj Odlukom Ministarskog saveta Energetske zajednice broj 2009/05/MS-Enc od 18. decembra 2009. godine, Vlada Republike Srbije usvojila je Prvi akcioni plan za energetske efikasnost Republike Srbije.

Prvi Akcioni plan obuhvata period od 2010. do 2012. godine i utvrđuje srednji indikativni cilj za ovaj period na nivou od 1.5% finalne domaće potrošnje energije u 2008. godini (0.1254 mtoe), odnosno ukupni cilj od najmanje 9% finalne potrošnje energije u devetoj godini primene Direktive. Cilj uštede finalne energije od 1,5% ostvariće se realizacijom mera poboljšanja energetske efikasnosti u sektorima: domaćinstava i javne i komercijalne delatnosti (0.0235 Mtoe), industrije (0.0566 Mtoe) i saobraćaja (0.0453 Mtoe).

Sprovođenje mera koje su potrebne za postizanje indikativnog cilja iziskuje mobilizaciju značajnih finansijskih sredstava, proširenje aktivnosti države u cilju poboljšavanja energetske efikasnosti sa posebnim akcentom na stvaranje neophodnih regulatornih i podsticajnih uslova i dalju liberalizaciju energetske tržišta, naročito na strani ponude energetske usluga, kao i razvoj javno-privatnog partnerstva u oblasti energetske efikasnosti.

Glavni cilj ovog zakona jeste da se obezbedi i podrži racionalno i održivo korišćenje energije, čime bi se doprinelo sigurnijem snabdevanju energijom, povećanju stope zaposlenosti, konkurentnosti privrede i zaštiti životne sredine. Takvi bi se ciljevi mogli postići uspostavljanjem tržišta za usluge energetske efikasnosti, promenom navika i ponašanja u vezi korišćenja energije, realizacijom programa i projekata povećanja energetske efikasnosti i sprovođenjem dugoročnih mera za povećanje energetske efikasnosti.

Ovaj zakon bi trebalo da uvede minimalne zahteve energetske efikasnosti, energetske menadžment za velike i javne potrošače energije, obavezu vršenja energetskih pregleda i ostale odredbe koje podstiču ili nameću efikasno korišćenje energije. On bi takođe trebalo da stvori regulatorni okvir za sprovođenje tri direktive EU, i to: Direktiva 2006/32/ES o energetske efikasnosti u krajnjoj potrošnji i energetskim uslugama, i Direktiva 2010/30/ EU od 19. maja 2010. godine o označavanju i informisanju o potrošnji energije standardnih proizvoda i drugih energetski značajnih proizvoda kao i da dopuni regulatorni okvir za primenu Direktiva 2010/31 EU o energetskim svojstvima zgrada od 19. maja 2010. godine.

Osnivanje Nacionalnog Fonda za energetske efikasnost predviđeno je Strategijom razvoja energetike Republike Srbije koju je usvojila Narodna skupština („Službeni glasnik RS”, broj 44/05) i Programom ostvarivanja Strategije razvoja energetike Republike Srbije do 2015. godine za period od 2007. do 2012. godine („Službeni glasnik RS”, br. 17/07, 73/07, 99/09 i 27/10).

Ovim zakonom obezbediće se uslovi za osnivanje i rad Budžetskog fonda za energetske efikasnost. S tim u vezi, Budžetski fond predstavlja najefikasniji način za prikupljanje i plasiranje sredstava koja bi se koristila u svrhu finansiranja ili sufinansiranja projekata, programa i aktivnosti koje za cilj imaju efikasnije korišćenje energije, a naročito:

1. primenu tehničkih mera u cilju efikasnije upotrebe energije u sektorima proizvodnje, prenošenja, distribucije i potrošnje energije,
2. uvođenje sistema energetskog menadžmenta, u smislu:
  - (1) izrade programa i planova energetske efikasnosti, naročito za državne organe, organe autonomne pokrajine i organe jedinica lokalne samouprave;
  - (2) sprovođenja energetskih pregleda objekata, proizvodnih procesa i usluga, naročito za državne organe, organe autonomne pokrajine i organe jedinica lokalne samouprave;
  - (3) drugih aktivnosti vezanih za uvođenje sistema energetskog menadžmenta.
3. izgradnju sistema za kombinovanu proizvodnju toplotne i električne energije;
4. ostale aktivnosti koje za cilj imaju efikasnije korišćenje energije.

Korisnici bi mogli da koriste Budžetski fond u cilju finansiranja projekata kojima se unapređuje energetska efikasnost, na osnovu javnih konkursa.

Obzirom da je ovaj zakon prvi opšti pravni akt, odnosno propis kojim bi se na celovit način i sistematski način uredila oblast efikasnog korišćenja energije, nisu razmatrana druga rešenja za pravno uređivanje ove oblasti.

III OBJAŠNJENJE OSNOVNIH PRAVNIH INSTITUTA I POJEDINAČNIH REŠENJA

I. OSNOVNE ODREDBE (čl. 1–5)

U ovoj glavi određuju se predmet uređivanja, ciljevi zakona i načela energetske efikasnosti.

Načela efikasnog korišćenja energije utvrđena su u skladu sa osnovnim aspektima energetske politike Evropske unije, formulisanim 2006. godine u Zelenoj knjizi „Evropska strategija za održivu, konkurentnu i sigurnu energiju”, kao principi EU u oblasti energetike (energetska sigurnost, konkurentnost, održivost, organizovano upravljanje energijom) i povezani sa primenom principa zaštite životne sredine). Ova načela usvojena su i ugrađena u strateškom akcionom planu EU za 2007. godinu u oblasti energetike.

Isto tako u ovoj glavi definišu se značajniji pojmovi korišćeni u zakonu, a u cilju jasnijeg i preciznijeg razumevanja odredaba zakona (član 5).

II. POLITIKA EFIKASNOG KORIŠĆENJA ENERGIJE (čl. 6–12)

Osnovni akti kojima se utvrđuje politika efikasnog korišćenja energije su Strategija razvoja energetike Republike Srbije; Program ostvarivanja Strategije razvoja energetike Republike Srbije; Akcioni plan za energetske efikasnosti u Republici Srbiji i programi i planovi energetske efikasnosti jedinice lokalne samouprave i drugih obveznika sistema energetske menadžmenta (član 6).

Akcioni plan za energetske efikasnosti u Republici Srbiji donosi Vlada Republike Srbije, za period od tri godine (član 7). Propisan je sadržaj ovog akta. Pri tome, trebalo bi imati u vidu da se obavezom donošenja ovog akta postupi i po Direktivi 2006/32/ES. Prvi akcioni plan za energetske efikasnosti (za period 2010-2012 godina) Vlada je usvojila u skladu sa Odlukom Ministarskog saveta Energetske zajednice broj 2009/05/MS-Enc od 18. decembra 2009. godine. Drugi i treći Akcioni plan za energetske efikasnosti trebalo bi usvojiti do 2016. godine, po dinamici utvrđenoj navedenom odlukom i u skladu sa ovim zakonom. Predviđena je obaveza ministarstva nadležnog za poslove energetike da podnosi Vladi izveštaj o sprovođenju usvojenog Akcionog plana svake godine u periodu važenja Akcionog plana (član 8. i 9).

Propisani su sadržina Programa energetske efikasnosti jedinice lokalne samouprave i drugih obveznika sistema energetske menadžmenta, kao i plana energetske efikasnosti obveznika sistema (čl. 10-12).

III. SISTEM ENERGETSKOG MENADŽMENTA (čl. 13– 37)

Odredbe sadržane u ovoj glavi predstavljaju centralni deo ovog zakona. Prema definiciji sadržanoj u ovom zakonu, sistem energetske menadžmenta obuhvata najširi skup regulatornih, organizacionih, podsticajnih i tehničkih i drugih mera i aktivnosti, te organizovanog praćenja i analize potrošnje energije, koje u okvirima svojih nadležnosti, utvrđuju i sprovode organi državne uprave, organi autonomne pokrajine i jedinice lokalne samouprave i obveznici sistema energetske menadžmenta.

U skladu s tim, odredbama ove glave utvrđuju se:

- nadležnosti koje u sistemu energetske menadžmenta imaju Vlada i ministarstvo nadležno za poslove energetike (čl. 13 – 15);

- obveznici, odnosno učesnici u sistemu energetske menadžmenta i obaveze koje oni imaju (čl. 16-17);

- energetske menadžer kod obveznika sistema i potrebni uslovi za obavljanje ovih poslova (čl. 18-19);

- ovlašćenja i uslovi za sticanje i oduzimanje licence energetske savetnika; obaveze i ovlašćenja za vršenje energetske pregleda; sadržaj izveštaja o

energetskom pregledu; metodologija za sprovođenje energetskog pregleda; konflikt interesa energetskog savetnika (čl. 20 – 36).

IV. OZNAČAVANJE NIVOA ENERGETSKE EFIKASNOSTI (čl. 37– 44)

Odlukom Ministarskog saveta Energetske zajednice broj 2009/05/MS-Enc od 18. decembra 2009. godine implementacija Acquis Communautaire u oblasti energetike proširena je i u odnosu na Direktivu 92/75/ES o energetskom označavanju kućnih uređaja i Direktivu 2002/91/ES o energetskim performansama objekata.

Obzirom da je Direktiva 2002/91/ES o energetskim performansama objekata zamenjena i ukinuta Direktivom 2010/31 EU o energetskim svojstvima zgrada od 19. maja 2010. godine, kao i da je doneta Direktiva 2010/30/ EU od 19. maja 2010. godine o označavanju i informisanju o potrošnji energije standardnih proizvoda i drugih energetski značajnih proizvoda, Ministarski savet Energetske zajednice Odlukom broj 2010/02/MC/EnC od 24. septembra 2010. godine obavezao je potpisnice Ugovora na primenu ovih novih direktiva značajnih za oblast efikasnog korišćenja energije.

1. Odredbama o energetskom označavanju proizvoda (posebno kućnih i drugih tehničkih uređaja) koji za rad koriste energiju implementira se Direktiva 2010/30/EU. Ova direktiva podrazumeva i implementaciju niza delegiranih uredbi (poddirektiva) od kojih svaka pokriva određenu vrstu uređaja za domaćinstvo:

(1) Delegirana Uredba Komisije EU broj 1059/2010 koja dopunjuje Direktivu 2010/30/EU u odnosu na energetsko označavanje mašina za pranje sudova u domaćinstvu;

(2) Delegirana Uredba Komisije EU broj 1060/2010 koja dopunjuje Direktivu 2010/30/EU u odnosu na energetsko označavanje rashladnih uređaja za domaćinstvo;

(3) Delegirana Uredba Komisije EU broj 1061/2010 koja dopunjuje Direktivu 2010/30/EU u odnosu na energetsko označavanje mašina za pranje veša za domaćinstvo;

(4) Delegirana Uredba Komisije EU broj 1062/2010 koja dopunjuje Direktivu 2010/30/EU u odnosu na energetsko označavanje televizora;

(5) Delegirana Uredba Komisije EU broj 626/2011 koja dopunjuje Direktivu 2010/30/EU u odnosu na energetsko označavanje klimatizacionih rashladnih uređaja;

(6) Direktiva 98/11/ES koja dopunjuje Direktivu 92/75/EES u odnosu na energetsko označavanje kućnih sijalica;

(7) Direktiva 2002/40/ES koja dopunjuje Direktivu 92/75/EES u odnosu na energetsko označavanje električnih pećnica.

Propisano je označavanje proizvoda koji utiču na potrošnju energije i zgrada (čl. 37-41).

U ovoj glavi Predloga zakona sadržane su i odredbe o eko-dizajnu proizvoda. Pojam eko - dizajna proizvoda koji koriste energiju definisan je u članu 5. ovog zakona. Radi se o obavezi da kućni i drugi tehnički uređaji koji koriste energiju mogu biti stavljeni na tržište samo ako ispunjavaju uslove eko-dizajna. Ovim odredbama implementira se Direktiva 2005/32/ES o uspostavljanju okvira za definisanje zahteva za eko dizajnom proizvoda koji koriste energiju (član 42).

2. Odredbama čl. 43. do 44. ovog zakona utvrđuje se obaveze u pogledu vršenja energetskog pregleda objekta, odnosno dela objekta. Obavezi sprovođenja energetskog pregleda podležu: 1) zgrade koje koriste obveznici sistema iz člana 17.

tačka 4) ovog zakona, sa korisnom površinom većom od 500 m²; 2) zgrade, odnosno delovi zgrada koje su svrstane u jedan od energetske razreda; 3) zgrade i deo zgrade u slučaju promene namene, promene vlasnika ili ukoliko su namenjene za izdavanje. Vlasnici zgrada, odnosno delova zgrada iz pod tač. 1) i 2) dužni su da izvrše energetske pregled najmanje jednom u deset godina. Investitor, prodavac ili zakupodavac izgrađenog objekta ili jedinice objekta koja ima izveštaj o sprovedenom energetskom pregledu objekta, dužan je: da pre kupoprodaje, odnosno zakupa objekta, odnosno dela objekta, stavi na uvid potencijalnom kupcu, odnosno zakupcu, izveštaj o sprovedenom energetskom pregledu, koji ne može biti stariji od 10 godina; da pri prodaji objekta, odnosno dela objekta ili izdavanju istog u zakup, zaključenjem ugovora o kupoprodaji, odnosno zakupu objekta ili dela objekta, preda kupcu ili zakupcu izveštaj o sprovedenom energetskom pregledu koji ne može biti stariji od 10 godina. Prilikom oglašavanja prodaje ili izdavanja objekta ili jedinice zgrade u javnim medijima, oglas sadrži i informaciju o njegovoj energetskoj efikasnosti.

Obaveza investitora je da grejnu instalaciju svakog novoizgrađenog objekta, predviđenog za priključenje na sistem daljinskog grejanja ili centralizovani sistem snabdevanja toplotnom energijom, opremi uređajima za regulaciju i uređajima za merenje predate toplotne energije, a za svaki deo objekta i za svako grejno telo grejne instalacije, uređajima za kontrolisanu regulaciju predaje toplotne energije. Svi ugrađeni uređaji za merenje predate toplotne energije moraju prethodno biti overeni od strane ovlašćenog tela, odnosno Direkcije za mere i dragocene metale. Ove obaveze shodno se primenjuju i na sisteme za daljinsko i centralizovano hlađenje zgrada.

V. MINIMALNI ZAHTEVI ENERGETSKE EFIKASNOSTI U PROIZVODNJI, PRENOSU I DISTRIBUCIJI ELEKTRIČNE I TOPLOTNE ENERGIJE I ISPORUCI PRIRODNOG GASA (čl. 45 – 56)

Ovim zakonom potreba za regulisanjem efikasnog korišćenja energije proširuje se i na sektore proizvodnje, prenosa i distribucije električne i toplotne energije i isporuke prirodnog gasa. Aktom Vlade bliže bi se propisali minimalni zahtevi energetske efikasnosti za nova i revitalizovana postrojenja, odnosno sisteme za proizvodnju, prenos i distribuciju električne i toplotne energije (član 45).

Zakonom kojim se uređuje oblast energetike propisuje se da je energetska efikasnost jedan od kriterijuma koji se uzimaju u obzir pri izdavanju energetske dozvole. S tim u vezi, predviđeno da se uz zahtev za izdavanje energetske dozvole za izgradnju novih ili rekonstrukciju postojećih postrojenja za proizvodnju toplotne ili električne energije, kao i postrojenja za kombinovanu proizvodnju električne i toplotne energije, sagorevanjem fosilnih goriva, odnosno iz obnovljivih izvora energije, prilaže elaborat o energetskoj efikasnosti postrojenja, pri čemu elaborat za postrojenja za proizvodnju toplotne ili električne energije mora da sadrži i tehnoeкономsku analizu povećanja energetske stepena korisnosti postrojenja koji bi se ostvario korišćenjem kombinovane proizvodnje električne i toplotne energije. Sadržinu elaborata o energetskoj efikasnosti postrojenja za proizvodnju električne ili toplotne energije, postrojenja za kombinovanu proizvodnju električne i toplotne energije sistema ili delova sistema za prenos, distribuciju električne, odnosno toplotne energije, odnosno transport i distribuciju prirodnog gasa propisuje Ministar (član 46).

Odredbama ove glave ističe se takođe značaj merenja i obračuna potrošnje električne i toplotne energije, najpre stoga da se obezbedi efikasno korišćenje energije, odnosno njena ušteta i drugo, podjednako značajno, da se obezbedi princip da se naplata utrošene energije vrši prema stvarno izmerenoj količini isporučene energije, čime se, jednim delom, obezbeđuje zaštita potrošača. Propisane su obaveze operatora prenosnog i distributivnog sistema električne

energije, operatora transportnog i distributivnog sistema prirodnog gasa, distributera toplotne energije i privredna društva u maloprodaji energije, javnih preduzeća i drugih pravnih lica koja isporučuju prirodni gas, obaveza kontrole rada kotlova i ložišta, obaveza kontrole rada sistema za klimatizaciju, izveštavanja o izvršenoj kontroli (čl. 47-56).

VI. FINANSIRANJE, PODSTICAJNE I DRUGE MERE EFIKASNOG KORIŠĆENJA ENERGIJE (čl. 57-73)

1. Predlogom zakona su definisani poslovi u oblasti efikasnog korišćenja energije koji se finansiraju ili sufinansiraju u cilju unapređenja energetske efikasnosti. Predviđeni su izvori finansiranja: budžet Republike Srbije; budžet autonomne pokrajine i jedinica lokalne samouprave; fondovi Evropske unije i drugih međunarodnih fondova; donacije, pokloni, prilozi, pomoći za povećanje kapaciteta za implementaciju zakona; krediti međunarodnih finansijskih institucija; drugi izvori u skladu sa zakonom. Sredstva koriste se za namene određene ovim zakonom (čl. 57-58).

Budžetski fond za unapređenje energetske efikasnosti Republike Srbije (u daljem tekstu: Budžetski fond) osniva se radi evidentiranja posebnih sredstava namenjenih finansiranju poslova efikasnog korišćenja energije koji se finansiraju u skladu sa ovim zakonom. Budžetski fond se osniva na neodređeno vreme, u skladu sa zakonom kojim se uređuje budžetski sistem. Budžetskim fondom upravlja Ministarstvo (član 59).

Sredstva za finansiranje Budžetskog fonda obezbeđuju se: 1) iz aproprijacija u budžetu Republike Srbije za tekuću godinu; 2) donacija i kredita. Vlada donosi godišnji program finansiranja aktivnosti i mera unapređenja energetske efikasnosti u skladu sa Strategijom, Programom ostvarivanja Strategije, Akcionim planom i drugim aktima i propisima iz oblasti efikasnog korišćenja energije, ugovorima, kao i međunarodnim ugovorima čiji je potpisnik Republika Srbija (član 60).

Sredstva Budžetskog fonda daju se korisnicima sredstava Budžetskog fonda u svrhu finansiranja efikasnog korišćenja energije, a na osnovu javnih konkursa koje objavljuje Ministarstvo. Sredstva Budžetskog fonda dostupna su pravnim i fizičkim licima sa sedištem na teritoriji Republike Srbije koja ispunjavaju uslove za dodelu sredstava na osnovu javnog konkursa. Ministar propisuje bliže uslove za raspodelu i korišćenje sredstava Budžetskog fonda, način raspodele tih sredstava, kao i način praćenja namenskog korišćenja sredstava i ugovorenih prava i obaveza. Korišćenje sredstava iz Budžetskog fonda vrši se u skladu sa godišnjim programom (čl. 61-62).

2. U postojećim aktima energetske politike podvučen je značaj podsticaja za efikasno korišćenje energije koji bi bili uvedeni aktima iz oblasti poreskog i carinskog sistema, kao i podsticaja koje bi, u okviru svog delokruga, mogli da propišu, odnosno uvedu nadležni organi jedinica lokalne samouprave.

Do sada ovakvi podsticaji nisu bili uvođeni, iako je to bilo moguće prema važećim propisima, na primer iz oblasti poreskog sistema.

Ovim zakonom predviđa se mogućnost da nadležni organi autonomne pokrajine ili jedinice lokalne samouprave aktima koje donose utvrde posebne finansijske i druge podsticaje za realizaciju projekata i drugih aktivnosti za efikasno korišćenje energije, kao i da mogu osnivati sopstvene fondove za ove namene. Takođe, predviđa se mogućnost utvrđivanja poreskih, carinskih i drugih olakšica za pravna i fizička lica koja primenjuju tehnologije i proizvode koje doprinose efikasnijem korišćenju energije. Takođe, propisano je u kojim uslovima se korišćenje obnovljivih izvora energije smatra merom energetske efikasnosti (čl. 63-65).

3. Odredbe čl. 66. do 70. ovog zakona odnose se na energetske usluge, prirodu i sadržaj ugovora o pružanju energetske usluge, što bi takođe trebalo da predstavlja način efikasnog korišćenja i uštede energije, naročito u javnom sektoru.

Smisao pružanja energetske usluge, koju bi vršilo pravno lice i preduzetnik (ESCO), jeste da se na najpogodniji način, kako za naručioca tako i za izvršioca energetske usluge, reše i ugovorom uredi pitanja primene tehnologije ili neke druge energetske usluge koja će dovesti do vidnog i merljivog poboljšanja energetske efikasnosti, obezbeđivanja sredstava za pružanje energetske usluge i način naplate sredstava za izvršenu energetske usluge.

4. Odredbe čl. 71–73. ovog zakona odnose se na efikasno korišćenje energije i energenata u sektoru prevoza.

VII. NADZOR (čl. 74 – 82)

Imajući u vidu da se ovim zakonom uvodi niz obaveza za privredna društva, državne organe, organe jedinica lokalne samouprave i druge institucije javnog sektora u okviru sprovođenja aktivnosti i mera obuhvaćenih energetskim menadžmentom, neophodno je da se ovim zakonom obezbedi i vršenje nadzora nad sprovođenjem odredaba ovog zakona.

Inspekcijski nadzor vrše inspektori za kontrolu energetske efikasnosti i tržišna inspekcija.

VIII. KAZNENE ODREDBE (čl. 83–91)

Kazneno-pravna zaštita predviđena ovim zakonom obezbeđuje se inkriminacijom kažnjivih radnji ili nečinjenja, koja su propisana kao privredni prestupi i prekršaji.

IX. PRELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE (čl. 92–96)

Prelaznim i završnim odredbama, kako je to uobičajeno, određuju se rokovi za donošenje podzakonskih akata na osnovu ovog zakona, rokovi za ispunjenje obaveza obveznika sistema energetskog menadžmenta i stupanje na snagu ovog zakona. Zakon stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u „Službenom glasniku Republike Srbije” osim odredaba koje se odnose na energetske pregled objekata iz člana 43. ovog zakona i Budžetski fond za unapređenje energetske efikasnosti koje se primenjuju od 1. januara 2014. godine.

Ovim zakonom reguliše se, po prvi put, jedna relativno nova i značajna materija koja proizlazi iz obaveza Republike Srbije uspostavljenih ratifikovanim međunarodnim ugovorom iz oblasti energetike, ali pre svega predstavlja cilj države da obezbedi racionalno gazdovanje i upravljanje energijom i energetske resursima i održiv razvoj zemlje. To je zahtevalo da se sačini tekst zakona sa odredbama koje bi bile razumljive i primenljive. Samim tim obim Zakona trebalo bi da bude određen shodno ciljevima i svrsi koja se postiže i potrebom njegove jasnoće, što opredeljuje da zakonski tekst bude kraći, sa ovlašćenjima za donošenje niza podzakonskih akata, gde god to predstavlja racionalno rešenje. Ovlašćenja za donošenje podzakonskih akata podeljena su na Vladu, ministarstvo nadležno za poslove energetike, kao i druga ministarstva gde je to bilo potrebno. Predviđeno je da po stupanju ovog zakona na snagu, otpočne procedura predlaganja, to jest donošenja podzakonskih propisa koje donosi Vlada u okviru svog delokruga (pet) i podzakonskih akata u nadležnosti ministra nadležnog za poslove energetike (24 akta). Predviđeni su različiti rokovi, pri čemu su se imala u vidu pitanja koja se njima uređuju (obim i složenost akta) i broj tih akata. Najveći deo podzakonskih akata za sprovođenje ovog zakona doneće se u roku od 12 meseci od dana stupanja ovog zakona na snagu (član 92).

Ovim zakonom su propisani prelazni rok (12 meseci od dana stupanja na snagu ovog zakona) za usklađivanje poslovanja i rada obveznika sistema energetskeg menadžmenta (član 93). Utvrđen je rok za imenovanje energetskih menadžera za obveznike sistema (6 meseci od dana stupanja na snagu propisa kojim se bliže propisuju uslovi za imenovanje energetskih menadžera) - (član 94). Jedinica lokalne samouprave obavezna je da uskladi svoj rad u skladu sa članom 47. ovog zakona u roku od 6 meseci od dana stupanja na snagu ovog zakona (član 95).

IV. PROCENA FINANSIJSKIH SREDSTAVA POTREBNIH ZA SPROVOĐENJE ZAKONA

Za sprovođenje Predloga zakona o efikasnom korišćenju energije nije potrebno obezbediti dodatna sredstva u budžetu Republike Srbije za 2013. godinu. Imajući u vidu da je ovim zakonom predviđeno osnivanje Budžetskog fonda za unapređenje energetske efikasnosti u 2014. godini, planiranje potrebnih budžetskih sredstava izvršiće se prilikom izrade i usvajanja Zakona o budžetu za 2014. godinu.

ANALIZA EFEKATA ZAKONA

1. Određivanje problema koje zakon treba da reši

Potpisivanjem i ratifikacijom Ugovora o energetskeg zajednici zemalja jugoistočne Evrope, Srbija je potvrdila svoju spremnost za sprovođenje reformi i u energetskeg sektoru. U Strategiji razvoja energetike Srbije do 2015. godine energetska efikasnost i veće korišćenje obnovljivih izvora energije svrstani su među prioritete. Programom ostvarivanja Strategije razvoja energetike Republike Srbije do 2015. godine za period od 2007. do 2012. godine utvrđeni su uslovi, način i dinamika ostvarivanja Strategije za sve oblasti energetskeg sektora. Poseban modul (deo) Programa jeste energetska efikasnost.

Ključni parametri koji ukazuju na potrebu unapređenja energetske efikasnosti odnose se na:

- energetskeg intezitet u Srbiji je 2 do 3 puta veći nego u zemljama EU
- velika zavisnost od uvoznih energenata: 33,6% (Energetskeg bilans iz 2010. godine)
- negativan uticaj energetskeg sektora na životnu sredinu
- velika emisija gasova sa efektom „staklene bašte“ iz energetskeg sektora: 76%
- opredeljenje Republike Srbije je održivi razvoj
- međunarodne obaveze:
  - koje proističu iz primena Direktiva Energetskeg Zajednice iz oblasti energetskeg efikasnosti
  - vezane za pridruženje EU: Energetskeg klimatskeg paket (20/20/20) - 20% uštede energije do 2020.

Takođe, sektor prevoza u različitim vidovima saobraćaja, predstavlja jedan od najvećih emitera ugljen-dioksida, a samim tim i najvećeg zagađivača životne sredine sa godišnjom emisijom od 15% ukupne emisije CO₂. U Srbiji se godišnje emituje oko 6,2 tona CO₂ po glavi stanovnika, što je oko 2 puta više od proseka drugih zemalja sa sličnim ili istim dohotkom i nivoom razvoja. Stoga je Srbija svrstana na peto mesto najvećih zagađivača po glavi stanovnika u pogledu emisije CO₂, od 36 zemalja u Evropi. Primena energetskeg efikasne tehnologije i politike u pogledu saobraćaja koje omogućavaju veću intermodalnost, integrisanost i povezanost, doprinela bi da se

smanje potrošnja goriva kao i emisija CO₂ čak za 50% po pređenom kilometru. Korišćenje prevoza u železničkom saobraćaju kao energetske najefikasnijeg vida kopnenog saobraćaja i najmanjeg zagađivača životne sredine dovodi do smanjenja emisije gasova staklene bašte. Železnički saobraćaj u proseku emituje tri puta manje ugljen dioksida nego drumski saobraćaj i pet puta manje u odnosu na vazdušni. U odnosu na drumski saobraćaj zauzima manje od 50% prostora. Kod teretnog saobraćaja železnički saobraćaj je preko 8 puta energetske efikasniji od drumskog, što ukazuje na potrebu primene efikasnijeg vida saobraćaja.

Za ostvarivanje energetske sigurnosti države i njen održivi razvoj treba unaprediti energetske efikasnosti, kako proizvodnje, tako i svih sektora potrošnje: industrije, komunalne energetike, zgradarstva i transporta. Održivi razvoj Srbije zavisi od spremnosti svakog pojedinca da prihvati neophodnost promena, ali i od spremnosti države da usvajanjem zakonske regulative i podsticajnih mera sprovede reformu energetske sektora, odnosno sektora prevoza i stvori uslove za poboljšanje energetske efikasnosti u svim sektorima potrošnje.

Postojeći pravni okvir nije dovoljno obavezujući kada je reč o povećanju energetske efikasnosti u sektorima potrošnje energije. Stoga je neophodno da se donese zakon kojim se uređuje efikasno korišćenje energije kako bi omogućila realizaciju utvrđenih prioritarnih tehničkih mera. Ova materija se uređuje zakonom, koji imaju gotovo sve tzv. zemlje u tranziciji.

2. Cilj koji se postiže

Povećanje energetske efikasnosti mora biti trajan proces u svim sektorima proizvodnje i potrošnje energije, kao što je to slučaj u svim prosperitetnim zemljama. Sa tim ciljem, zakon precizno definiše obaveze svih energetske subjekata iz različitih sektora u odnosu na energetske efikasnosti i sadrži kvalitativno nova rešenja koja imaju za cilj:

- obezbeđivanje sigurnog snabdevanja energentima i energijom;
- smanjenje negativnog uticaja na životnu sredinu;
- smanjenje emisije gasova koji stvaraju efekat staklene bašte;
- smanjenje potrošnje energije, pa time i troškova za energiju u svim sektorima;
- povećanje komfora u javnim i drugim objektima;
- unapređenje nivoa energetske usluga;
- smanjenje potrošnje energije u privatnom i komercijalnom sektoru;
- smanjenje potrošnje energije, odnosno troškova za energiju u javnim komunalnim preduzećima;
- podsticanje upotrebe obnovljivih izvora energije za sopstvene potrebe;
- podsticanje svesti i dobrovoljnih aktivnosti radi podsticanja energetske efikasnosti u proizvodnji dobara, energije i potrošnji;
- podsticanje energetske efikasnosti objekata i industrije,
- ekodizajn i dizajn proizvoda krajnje potrošnje u skladu sa zahtevima povećanja energetske efikasnosti;
- podsticanje aktivnosti za donošenje Akcionih planova i drugih dokumenata za primenu, ostvarivanje i povećanje energetske efikasnosti;
- podsticanje stvaranja fondova i drugih oblika finansijskih podsticaja u cilju primene energetske efikasnosti.

Značajan segment jeste budžetski Fond za unapređivanje energetske efikasnosti Republike Srbije, koji bi trebalo da bude osnovan radi podsticanja i sufinansiranja aktivnosti definisanih Programom ostvarivanja Strategije razvoja energetike do 2012. godine, čiji je cilj poboljšanje energetske efikasnosti u sektorima proizvodnje i potrošnje energije, kao i povećanje korišćenja obnovljivih izvora energije u Republici Srbiji. Cilj osnivanja i rada tog fonda jeste poboljšanje energetske efikasnosti u privatnim, javnim, poslovnim i drugim objektima, izmenama, modernizacijom i zamenom kotlova i toplotnih podstanica sa instalacijama grejanja, sistema za pripremu sanitarne tople vode i unutrašnjeg osvetljenja, kao i poboljšanjem energetske efikasnosti i korišćenjem obnovljivih izvora energije u industrijskim preduzećima i komunalnim sistemima, kao i sufinansiranjem programa, projekata i aktivnosti iz oblasti energetske efikasnosti. Takođe se očekuje da Fond obezbedi i sufinansiranje obrazovnih programa u okviru permanentnog obrazovanja stručnjaka u oblastima energetske efikasnosti i korišćenja obnovljivih izvora energije, obuku lokalnih samouprava za izradu energetskog bilansa i planova energetskog razvoja uz uvođenje sistema energetska statistike i drugih aktivnosti.

3. Da li su razmatrane druge mogućnosti za rešavanje problema?

Donošenje ovog zakona je najbolji način da se izvrši usaglašavanje sa obavezama koje proizilaze iz Ugovora o osnivanju Energetske zajednice između Evropske zajednice i Republike Albanije, Republike Bugarske, Bosne i Hercegovine, Republike Hrvatske, Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije, Republike Crne Gore, Rumunije, Republike Srbije i Privremene misije UN na Kosovu u skladu sa Rezolucijom 1244 Saveta bezbednosti UN, kao i propisa EU u ovoj oblasti.

4. Zašto je donošenje zakona najbolje rešenje problema?

Materija kojom se celovito uređuje oblast efikasnog koprišćenja enegije ne može se ustrojiti bez postojanja zakonskog akta koji bi dao osnov za uređivanje prava i obaveze od Republike Srbije do jedinice lokalne samouprave, privrednih subjekata i drugih pravnih lica do građana u oblasti energetske efikasnosti, a radi ostvarivanja postavljenih ciljeva.

5. Na koga i kako će uticati predložena rešenja

Predložena rešenja će uticati pre svega na obveznike sistema energetskog menadžmenta, domaćinstva, proizvođače, uvoznike i prodavce proizvodi koji utiču na potrošnju energije, nadležne organe uprave.

Za sprovođenje ovog Zakona potrebno je:

- uspostaviti sistem energetskog menadžmenta;
- obezbediti funkcionisanje inspekcijskog nadzora za kontrolu energetske efikasnosti u okviru ministarstva nadležnog za poslove energetike;
- uskladiti tarifne sisteme za toplotnu energiju koji će biti zasnovani na egzaktnom merenju potrošnje energije.

Ministarstvo nadležno za poslove energetike u obavezi je da pripremi novu sistematizaciju radnih mesta kojom će se omogućiti finkcionisanje inspekcijskog nadzora u oblasti energetskog menadžmenta kao i praćenje sistema energetskog menadžmenta.

Zakonom o efikasnom korišćenju energije uvodi se organizovan način praćenja potrošnje energije kroz instituciju energetskih menadžera za:

- privredna društva sa pretežnom delatnošću u proizvodnom sektoru (industrijska postrojenja), čija potrošnja energije je iznad nivoa propisanog podzakonskim aktom,

- privredna društva sa pretežnom delatnošću u sektoru trgovine i usluga (objekti), čija potrošnja energije je iznad nivoa propisanog podzakonskim aktom,
- opštine sa brojem stanovnika većim od 20.000 i
- zgrade i druge objekte u javnoj svojini –koje koriste organi državne uprave, pokrajine i organi jedinica lokalne samouprave .

Broj obveznika sistema energetske menadžmenta prema urađenoj *Studiji za uvođenje energetske menadžmenta u sektorima potrošnje energije u Republici Srbiji* je sledeći:

- industrija- 120 kompanija,
- zgradarstvo -20 kompanija,
- opštine sa više od 20000 stanovnika- 160 opština,
- državna uprava.

Obveznici sistema energetske menadžmenta će biti u obavezi da imenuju energetske menadžere koji će morati da prođu program obuke. Osim toga kao deo sistema energetske menadžmenta predviđeno je i uvođenje ovlašćenih energetskih savetnika.

Na osnovu obaveza Republike Srbije koje proističu iz Ugovora o Energetskoj zajednici („Službeni glasnik RS”, broj 62/06) i odluke Ministarskog saveta Energetske zajednice broj 2009/05/MC-Enc od 18. decembra 2009.godine, Republika Srbija prihvatila je i obavezu primene Direktive 2006/32/ EC o energetskoj efikasnosti u sektorima potrošnje energije koja između ostalog podrazumeva i smanjenje potrošnje finalne energije za 9% u periodu od 9 godina primenom mera energetske efikasnosti definisanih trogodišnjim akcionim planovima koji obuhvataju sve sektore potrošnje energije. U skladu sa tim, Vlada Republike Srbije jula 2010. godine usvojila je prvi Akcioni plan energetske efikasnosti koji za period od 2010. do 2012. godine utvrđuje cilj smanjenje potrošnje finalne energije od 1.5% u odnosu na 2008. godinu, odnosno 9% u devetoj godini primene. U cilju dostizanja pomenutih ciljeva akcionim planom predviđena je primena odgovarajućih mera za svaki od sektora potrošnje ali je evidentno istaknuta potreba da veliki potrošači i javne institucije daju glavni doprinos smanjenju potrošnje finalne energije. Obzirom da postoji značajan broj mera bez troškova (uglavnom organizacione), sa malim troškovima i mera koje su relativno brzo isplative i koje mogu da daju značajne uštede energije, u skladu sa Akcionim planom,

Zakonom se uvodi menadžment energijom koji ima za cilj da obaveže velike potrošače da racionalno koriste energiju i ostvare uštede energije primenom onih mera za koje smatraju da njihova primena daje maksimalne uštede uz minimalna ulaganja. Na ovaj način doprinosi se povećanju konkurentnosti privrednih društava koji su obveznici menadžmenta energijom, odnosno smanjuju se budžetski troškovi za energiju i energente kod javnih institucija. Pozitivni efekti uvođenja ovog sistema dati su u odgovoru na pitanje broj 3.

Zakon će na domaćinstva uticati tako što će domaćinstva biti u prilici da od distributera električne i toplotne energije na mesečnom nivou dobiju relevantne informacije o potrošnji energije koji će im omogućiti da preispitaju da li na racionalan način troše energiju. Takođe, Zakon stvara uslove za plaćanje troškova prema stvarnoj (izmerenoj potrošnji) toplotne energije što stvara motivaciju domaćinstava za racionalnim korišćenjem energije odnosno smanjenje troškova za grejanje i povećanje standarda. Na osnovu označavanja nivoa energetske efikasnosti zgrada/delova zgrada i proizvoda koji utiču na potrošnju energije potrošači će biti u

prilici da prilikom kupovine ili iznajmljivanja istih uzmu u obzir i troškove njihove eksploatacije.

Ministarstvo nadležno za poslove energetike će po osnovu Zakona o efikasnom korišćenju energije biti u obavezi da izradi značajan broj podzakonskih akata za njegovu implementaciju. Takođe će biti neophodno da se, u okviru postojeće baze podataka Ministarstva doradi deo potreban za praćenje sistema menadžmenta energijom. U pogledu primene menadžmenta energijom, očekuje se da se svi potrebni podzakonski akti, kurikulumi i materijali za obuku, kao i izrada baze podataka obezbede kroz nastavak projekta za uvođenje energetskog menadžmenta u Srbiji finansiran od strane Japanske agencije za međunarodnu saradnju (JICA).

6. Koje troškove će primena zakona izazvati građanima i privredi, posebno malim i srednjim preduzećima

Prilikom izrade Studije za uvođenje sistema energetskog menadžmenta u sektorima potrošnje energije Republike Srbije kroz projekata finansiran od strane Japanske agencije za međunarodnu saradnju (JICA) uzeti su u obzir detaljni troškovi potrebni za sprovođenje sistema kvalifikacije (obuka, ispit, neophodna tehnička oprema, prostorije, literatura, itd.), sprovođenje dodatnih aktivnosti koje za cilj imaju unapređenje sistema energetskog menadžmenta, pre svega putem pružanja informacija o najboljoj praksi, troškove kontrole sprovođenja periodičnih izveštaja i inspekcije sistema energetskog menadžmenta kao i troškovi investicija u mere povećanja energetske efikasnosti. Osnovni rezultati analize troškova i dobiti navedeni su u odgovoru na pitanje broj 7.

Na osnovu ispitivanja obavljenih u toku realizacije pomenute studije ocenjeno je da značajan broj budućih obveznika sistema energetskog menadžmenta već raspolaže sa kadrovima koji se bave snabdevanjem i potrošnjom energije i energenata, odnosno da poseduju kadrove koji bi se uz dodatnu obuku mogli osposobiti da obavljaju poslove energetskog menadžera. Tako od 53 opštine koje su odgovorile na poslani upitnik u 31% već postoje EM, u 49%, postoje kadrovi koji se mogu obučiti da obavljaju ovaj posao (većina je već pohađala određene obuke u organizaciji Ministarstva) u 10% ove poslove bi poverili trećem licu a u 10% smatraju da ne postoji mogućnost dokvalifikacije tj. da će morati da zaposli nove kadrove. Čak 50 ispitanih opština smatra da je ekonomski opravdano i isplativo uvođenje energetskog menadžmenta u opštinama, u dve opštine su se izjasnili da ne znaju a samo u jednoj opštini smatraju da nije isplativo.

Imenovani energetske menadžeri, kao i energetske savetnici će za zvaničan program obuke sa polaganjem ispita plaćati novčanu naknadu. Rad stručnog tima koji će biti zadužen za realizaciju programa obuke i polaganje stručnih ispita će se finansirati iz ovih prihoda.

Podzakonskim aktom kojim će se propisati nivo potrošnje energije odrediće se obveznici sistema energetskog menadžmenta. Ovaj nivo, odnosno granica obuhvatiće samo velike potrošače energije. *Mala i srednja preduzeća nisu obuhvaćena ovim zakonom.*

Obaveza izrade Programa energetske efikasnosti, kao i dostavljanja Ministarstvu prijave o ostvarenoj potrošnji energije na propisanom obrazcu od strane obveznika sistema energetskog menadžmenta neće izazvati dodatne troškove u smislu indirektnih troškova potrebnih za pripremu samog programa, s obzirom da će te programe pripremati energetske menadžeri. Isto se odnosi i na obavezu proizvođača, isporučioaca i prodavca da o svom trošku izradi listu sa podacima, oznaku energetske efikasnosti i tehničku dokumentaciju, koja se inače izrađuje i prati svaki proizvod koji se stavlja na tržište.

7. Da li pozitivne posledice donošenja zakona opravdavaju troškove koje će on stvoriti

Detaljna analiza troškova i koristi uvođenja sistema energetskeg menadžmenta urađena je u okviru Studije za uvođenje sistema energetskeg menadžmenta u sektorima potrošnje energije Republike Srbije kroz projekat finansiran od strane Japanske agencije za međunarodnu saradnju (JICA, a rađen i vođen u periodu 2009. – 2010. godine. U cilju izrade ove analize urađeno je predviđanje buduće potrošnje energije na bazi makroekonomskih parametara (rast stanovništva, BND, inflacija, cene nafte...) sa i bez uvođenja sistema energetskeg menadžmenta, uz pretpostavku da će energetskeg menadžment biti uveden 2014. godine a da će efekti biti vidljivi od 2015. godine. Obzirom da je rok povraćaja kapitala za sprovođenje investicija u mere povećanja energetske efikasnosti i racionalnog korišćenja energije oko 5 godina, očekuje se da će posle 2020. godine koristi biti veće od troškova i da će tada početi da se ostvaruju prihodi u budžetu po osnovu poreza na dobit obveznika energetskeg menadžmenta nastali kao rezultat povećanja njihovih prihoda usled ostvarenih ušteda energije. Interna stopa povraćaja kapitala za uvođenje energetskeg menadžmenta u Srbiju je 12% za period od 2014-2030. Očekuje se da će po osnovu uvećanja poreza na dobit kao rezultat uvođenja energetskeg menadžmenta prihod budžeta, u periodu od 2015 do 2030. godine, biti uvećan za ukupno 220 miliona evra, odnosno da će visina prihoda budžeta po ovom osnovu u 2030. godini iznositi 28 miliona evra iskazan u cenama iz 2010. godine. Do 2030.godine očekuje se smanjenje potrošnje primarne energije za 1.58 Mtoe ili za 8,4% što je ušteda od 2194 miliona evra iskazana u cenama iz 2010. godine.

Uvođenjem sistema energetskeg menadžmenta kroz Zakon o efikasnom korišćenju energije omogućiće se:

- smanjenje potrošnje primarne energije za oko 1,58 Mtoe ili 8,4% do 2030. godine odnosno 2194 mil eura, čime će se značajno doprineti ispunjenju obaveza Republike Srbije prema Ugovoru o Energetskoj Zajednici iskazanih u Prvom akcionom planu za energetskeg efikasnost Republike Srbije za period od 2010. do 2012. godine (usvojen u julu 2010 od strane Vlade Republike Srbije). Ovim akcionim planom utvrđen je planirani cilj za ovaj period na nivou od 1.5% finalne domaće potrošnje energije u 2008. godini, odnosno ukupni cilj od najmanje 9% finalne potrošnje energije u devetoj godini primene. Akcionim planom predviđeno je da će se uštede finalne energije od 1.5% ostvariti realizacijom mera u sektorima: domaćinstava i javne i komercijalne delatnosti (0.0235 Mtoe), industrije (0.0566 Mtoe) i saobraćaja (0.0453 Mtoe) a jedna od ključnih mera za njihovo ispunjenje je uvođenje energetskeg menadžmenta na način predviđen ovim zakonom ;

- otvaranje novih radnih mesta;
- otvaranje tržišta energetskeg usluga;
- povećanje konkurentnosti obveznika sistema energetskeg menadžmenta;
- privatne kompanije će uštedom energije uticati na povećanje njihovih prihoda što će takođe uticati i na povećanje prihoda po osnovu poreza u budžetu države. Do 2030. godine moguće povećati budžet po ovoj osnovi za 220 mil eura odnosno da će prihod budžeta po ovoj osnovi u 2030. godini iznositi 28 mil eura..
- smanjenje emisije CO₂ za oko 9 % do 2030. godine.

8. Da li se zakonom podržava stvaranje novih privrednih subjekata na tržištu i tržišna konkurencija

Ovim zakonom se podstiče razvoj energetskeg usluga i usluga sprovođenja energetskeg pregleda, čime se direktno podstiče stvaranje novih privrednih subjekata i tržišna konkurencija.

Ovim zakonom se podstiče razvoj tržišta energetske usluga odnosno rad ESCO privrednih društava ili drugih pravnih lica i preduzetnika koje pružaju ove usluge, a koje za cilj imaju aktivnosti i radnje koje dovode do proverljivog i merljivog ili procenjivog povećanja energetske efikasnosti objekata, tehničkih sistema, proizvodnih procesa, privatnih i javnih usluga, odnosno uštede energije i povećanja ekonomskih efekata. Sklapanjem ugovora o pružanju energetske usluga između korisnika ovih usluga (bilo koje pravno ili fizičko lice) i izvršioca energetske usluga, izvršilac garantuje za ostvarenje predviđenih ušteda energije na takav način što sredstva za izvođenje energetske usluga obezbeđuje, u celosti ili delimično, iz vlastitih izvora ili od trećih lica, a svoje usluge naplaćuje iz ostvarenih ušteda. Na ovaj način omogućuje se potrošačima energije, koji nisu u mogućnosti da sami finansiraju mere povećanja energetske efikasnosti i koji možda nemaju ni dovoljno tehničkih znanja da iste sprovedu, da bez dodatnih troškova sprovedu na kvalitetan način mere povećanja energetske efikasnosti, uštede energiju, povećaju svoj standard odnosno povećaju svoju konkurentnost na tržištu.

Ovim zakonom se takođe podstiče stvaranje usluga energetske pregleda, koje za cilj imaju identifikaciju potencijala za uštedu energije u objektima, instalacijama i uslugama i identifikaciju ekonomski opravdanih mera uštede energije.

9. Da li su sve zainteresovane strane imale priliku da se izjasne o zakonu

U periodu od 2009 do maja 2011. godine, Ministarstvo rudarstva i energetike je realizovalo projekat pod nazivom „Studija za uvođenje energetske menadžmenta u sektorima potrošnje energije u Republici Srbiji“ čiju realizaciju je finansirala Japanska Agencija za međunarodnu saradnju (JICA). Takođe, 18. februara 2011. godine održana je finalna radionica na kojoj su stručnoj javnosti predstavljeni rezultati Studije, predlog budućeg sistema energetske menadžmenta u Srbiji kao i plan za njegovo sprovođenje i Nacrt zakona o racionalnoj upotrebi energije. U toku realizacije projekta održano je više radionica i radnih sastanaka sa zainteresovanim stranama koje su imale priliku da se upoznaju sa aktivnostima Ministarstva na uvođenju sistema energetske menadžmenta.

Rad na zakonu je rezultirao prvim tekstom Nacrta zakona o racionalnoj upotrebi energije 2011. godine. Ovaj tekst je pre započinjanja procedure razmatranja u skladu sa Poslovnikom Vlade, bio dostavljen, radi pribavljanja mišljenja svim javnim preduzećima u oblasti energetike, kao i „NIS - u a.d.“ i Udruženju toplana Srbije (februar 2011. godine). Takođe, u isto vreme, Nacrt zakona je dostavljen radi pribavljanja mišljenja i Pokrajinskom sekretarijatu za energetiku i mineralne sirovine AP Vojvodine. Suštinske primedbe i sugestije, kao i predlozi pravno-tehničke prirode ovih preduzeća, kao i Pokrajinskog sekretarijata za energetiku i mineralne sirovine uglavnom su prihvaćene i unete u tekst zakona.

JP „Srbijagas“ nije imao primedbe na Nacrt zakona. I druge zainteresovane strane bile su u mogućnosti da se izjasne o Nacrtu zakona na opisan način. Naglašavamo, da su zainteresovane strane, a pre svega budući obveznici energetske menadžmenta, od samog početka bili uključeni u proces definisanja sistema energetske menadžmenta putem upitnika koji su prilikom svake od radionica organizovanih u okviru izrade Studije za uvođenje sistema energetske menadžmenta u sektorima potrošnje energije Republike Srbije distribuirane učesnicima radionica i čiji su rezultati detaljno analizirani i uzeti u obzir prilikom odlučivanja o dizajnu sistema menadžmenta energijom. Pored učesnika na radionicama, upitnici su dostavljani i industrijskim preduzećima čiji predstavnici nisu bili u prilici da učestvuju na radionicama.

Nacrt zakona o efikasnom korišćenju energije sačinjen je 2012. godine i po svojim materijalnim rešenjima ne razlikuje se bitno od teksta Nacrta zakona iz 2011.

godine, čija izrada je bazirana na rezultatima projekta „Studija za uvođenje energetskog menadžmenta u sektorima potrošnje energije u Republici Srbiji“ čiju realizaciju je finansirala Japanska Agencija za međunarodnu saradnju (JICA), uz učešće japanskih konsultanata i zainteresovanih subjekata u oblasti energetike.

Javno predstavljanje zakona sprovedeno je putem stručne i javne rasprave održane u Privrednoj komori Srbije odnosno Palati Srbije. Učesnici u javnoj raspravi su pravna i fizička lica koja se bave energetskim delatnostima koji su učestvovali u pripremi prvog teksta Nacrta zakona (Naftna industrija Srbije a.d. Novi Sad, JP „Elektroprivreda Srbije“, JP „Srbijagas“, Udruženje toplana Srbije), Stalna konferencija gradova i opština, ministarstva i druga zainteresovana lica i institucije.

Suštinske primedbe i sugestije učesnika stručne i javne rasprave uglavnom su prihvaćene i unete u tekst zakona. Određeni predlozi JP Beogradske elektrane koji se odnose na:

1. preciznije definisanje koji su to uređaji za automatsko regulisanje predate energije, za merenje predate energije i za regulisanje predate energije grejnom telu (član 44. stav 1. podtačke 1), 2) i 3) Zakona) nisu prihvaćeni iz razloga što zakon treba da obuhvati i nove tipove uređaja sa boljim karakteristikama od trenutno postojećih na tržištu;

2. zadovoljenje uslova minimalne potrebne površine grejanog stambenog prostora koje čine stanovi zainteresovanih vlasnika da bi im se dala ponuda da opreme instalaciju uređajem za merenje toplotne energije za jedinicu objekta i uređajima za regulisanje predate energije grejnom telu (član 51, stav 1. tačka 4) Zakona) nisu prihvaćeni iz razloga što ukoliko postoji tehno-ekonomska mogućnost ne treba onemogućavati korisnike da ugrade opremu koja će doprineti kontrolisanoj potrošnji toplotne energije;

3. sveobuhvatno informisanje potrošača o podacima i trendu potrošnje energije kao i o merama za poboljšanje energetske efikasnosti i drugim merama koje potrošači mogu preduzeti u cilju uštede obavlja jednom godišnje van grejne sezone (član 53. stav 1. i 2. Zakona) nisu prihvaćeni iz razloga što je upravo potrebno informisati potrošače u toku grejne sezone jednom mesečno da bi mogli da analiziraju potrošnju i preduzmu korake za uštedu energije u narednom periodu.

Primedba Agencije za energetiku da treba preformulisati član 45. Predloga zakona tako da se u njemu ne propisuje minimalni stepen korisnosti sistema za prenos i distribuciju električne energije (jer ih je teško odrediti), nije prihvaćena iz razloga što su ovi gubici, a pre svega u distributivnom sistemu u Srbiji izuzetno visoki i da o njima treba voditi računa prilikom projektovanja i izgradnje odnosno rekonstrukcije ovakvih postrojenja.

Tokom izrade zakona obavljene su neposredne konsultacije sa Sekretarijatom Energetske zajednice Jugoistočne Evrope i usaglašeni su stavovi u pogledu predloženih materijalnih rešenja.

10. Koje će se mere tokom primene zakon preduzeti da bi se ostvarilo ono što se donošenjem zakonom namerava

U cilju sprovođenja ovog zakona neophodno je preduzeti strateške, zakonodavne i organizaciono-institucionalne mere, tehničko-tehnološke, podsticajne i finansijske mere i mere jačanja svesti u oblasti energetske efikasnosti:

Priprema i usvajanje novog strateškog okvira koji se odnosi na unapređenje energetske efikasnosti do 2010. godine (Strategija razvoja energetike do 2020. godine, sa Programom za njeno sprovođenje, nacionalni Akcioni plan za unapređenje energetske efikasnosti, programi i planovi energetske efikasnosti na nivou jedinica lokalne samouprave i obveznika sistema.

Usvajanje regulative kojom se podstiče i podržava energetska efikasnost. To podrazumeva donošenje podzakonskih akata (ukupno 29) i to: pet akata u nadležnosti Vlade, kao i 24 podzakonska akta iz nadležnosti Ministarstva nadležnog za poslove energetike. Za donošenje ovih akata, u prelaznim i završnim odredbama zakona predviđeni su rokovi (jedan opšti rok od 12 meseci, kraći i duži rokovi za pojedine akte). Podzakonska akata neophodna za primenu sistema energetskog menadžmenta biće urađena kroz nastavak projekta sa japanskim partnerima iz sredstava JICA-e.

Uspostavljanje sistema energetskog menadžmenta (ovlašćenih energetskih menadžera i ovlašćenih energetskih savetnika i energetskog pregleda) odnosi se na:

- industriju
- komercijalni sektor
- javni sektor, uključujući opštine.

U cilju uspostavljanja registra ovlašćenih energetskih savetnika, registra licenciranih energetskih menadžera i registra izvršilaca energetskih usluga Ministarstvo će realizovati projekat „Pomoć za ispunjavanje zahteva Energetske Zajednice u pogledu primene pravnih tekovina EU koja se odnosi na energetska efikasnost“ u okviru koga će biti nabavljena neophodna računarska oprema (server/i sa sistemom za skladištenje podataka i odgovarajuće dodatne komponente), operativni sistem, baza podataka i isprogramirana aplikacija koja će omogućiti uspostavljanje i vođenje pomenutih registara i praćenje sprovođenja energetskih pregleda. U tom smislu organizovaće se i edukacija zaposlenih u Ministarstvu za korišćenje aplikacije.

Mere u energetskom sektoru odnose se na povećanje efikasnosti postojećih i novih kapaciteta i smanjenje potrošnje energije, odnosno gubitaka prenosa i distribucije energije.

Mere energetske efikasnosti se najčešće odnose na:

- Programe upravljanja štednjom energije. Ova vrsta mera uključuje poboljšanje efikasnosti postojeće opreme i sistema, bez izmena u bilo kom proizvodnom procesu datog postrojenja, ili u sistemu snabdevanja eneregijom.
- Poboljšanje efikasnosti sistema za snabdevanje toplotnom i električnom energijom uvođenjem nove opreme ili demontažom stare i zamenom novom, energetski efikasnijom opremom. Ovu vrstu mera karakterišu neophodna investiciona ulaganja kojima se u kratkom roku može značajno povećati energetska efikasnost, čime se posredno, preko ostvarenih ušteda, obezbeđuju finansijska sredstva za povraćaj investicije.

U prvu grupu mera spadaju inicijative i mere u pogledu upravljanja i smanjenje potrošnje i gubitaka energije bez promene procesa kao i korišćenje otpadne energije i to:

- zaustavljanje rada opreme u praznom hodu
- sniženje nepotrebno visoke temperature u tokovima procesa
- ograničenje upotrebe tople vode za čišćenje i ispiranje
- monitoring potrošnje energije
- daljinski nadzor i upravljanje potrošnjom električne energije radi izbegavanja velikog faktora jednovremenosti i smanjenja vršnih opterećenja
- sistematsko i plansko održavanje opreme
- eliminacija curenja pare, vode, komprimovanog vazduha i vakuuma

- poboljšano planiranje operacija
- bolja izolacija cevi koje prenose toplotnu energiju
- automatska kontrola temperature
- uvođenje centralizovanog upravljanja sistemima klimatizacije i grejanja
- sistematsko održavanje
- kontrolisano i racionalno korišćenje osvetljenja u radnim prostorijama
- instalacija visoko efikasne rasvete (zamena standardnih sijalica "štedljivim")
- frekventno „vođenje“ velikih elektro-motornih potrošača radi poboljšanje faktora snage elektromotora
- kompenzacija reaktivne električne energije
- predgrevanje otpadnim fluidima
- povraćaj kondenzata
- instalacija dodatnih razmenjivača toplote
- itd

Druga grupa mera se odnosi na promene u proizvodnom procesu i uvođenje tehnoloških i tehničkih inovacija:

- zamena delova ili celog proizvodnog postrojenja savremenijim i efikasnijim
- rekonstrukcija toplovodnih i parnih instalacija
- instalacija savremenih visoko efikasnih kotlovskih postrojenja
- zamena indirektnog sušenja grejanim vazduhom direktnim sušenjem toplim gasovima iz procesa sagorevanja prirodnog gasa
- primena kogeneracije - spregnute proizvodnje toplotne i električne energije iz jednog izvora čime se postiže faktor iskorišćenja primarnog goriva preko 85%.
- itd.

Mere energetske efikasnosti za proizvode, zgrade i usluge:

- označavanje energetske efikasnosti zgrade, proizvoda koji utiču na potrošnju energije (električni uređaji, sijalice itd)
- proizvoditi energetske efikasnije proizvode primenom standarda minimalnih energetske performansi grupa proizvoda (kotlovi, motori, televizori i dr.) i eko-dizajn

Mere energetske efikasnosti u drumskom i železničkom prevozu podrazumevaju primenu kombinovanog drumsko-železničkog saobraćaja kojim se obezbeđuje najefikasnije zadovoljavanje potreba korisnika, koristeći prednosti oba vida prevoza, anulirajući njihove nedostatke uz doprinos rešavanju problema saobraćaja u vrzi sa energetske efikasnošću, zagađenjem životne sredine, bezbednosti na putevima i troškovima njihove izgradnje i održavanja. Drumski saobraćaj predstavlja glavnu konkurenciju železnici, jer ima niz prednosti u odnosu na železnički saobraćaj, ali i mnogo nedostataka. Jedan od glavnih nedostataka je cena energije koja se koristi kao pogonsko gorivo i izduvni gasovi koje emituju tom prilikom a koji utiču na zagađenje životne sredine. Imajući u vidu prednosti i nedostatke oba vida prevoza, kombinovani prevoz povećava njihovu energetske

efikasnost, smanjujući pri tom troškove prevoza tereta. Razvoj kombinovanog železničko-drumskog transporta, realna je perspektiva na prostoru Evropskog saobraćajnog sistema, a tako i jedan od važnih ciljeva razvoja saobraćaja u Republici Srbiji.

Podsticajne i finansijske mere

Najznačajnija podsticajna, odnosno finansijska mera koja će se realizovati kroz zakon je osnivanje Budžetskog fonda za unapređenje energetske efikasnosti kojim će se realizovati i mera sprovođenja energetske politike definisana Strategijom razvoja energetike Republike Srbije koju je usvojila Narodna skupština („Službeni glasnik RS”, broj 44/05) u pogledu osnivanja Nacionalnog Fonda za energetske efikasnosti. Osnivanje ovog fonda podrazumeva da se u Zakonu o budžetu za 2014. godinu predvidi stavka budžetskog fonda u okviru Ministarstva energetike, razvoja i zaštite životne sredine i da Vlada donese godišnji program finansiranja aktivnosti i mera unapređenja energetske efikasnosti u skladu sa zakonom.

Pored ove, predviđeno je i uvođenje drugih podsticajnih i finansijskih mera kao što su:

- primena modela ESCO u oblasti energetskih usluga
- bolji uslovi dobijanja kredita od banaka
- carinske i poreske olakšice
- povećanje obima istraživačko-razvojnih aktivnosti za razvoj energetske efikasne tehnologije i postupaka
- javne nabavke koje uzimaju u obzir energetske efikasnosti kao kriterijum

Mere jačanja svesti u oblasti energetske efikasnosti

- sprovođenje strategija informisanja, kampanja i obrazovnih aktivnosti u cilju povećanja svesti o energetske efikasnosti i širenja znanja o načinu ponašanja
- kontinuirane mere, odnosno proces koji dovodi do promene ponašanja u svim sektorima proizvodnje, prenosa, distribucije energije i korisnika energije.